

СПОРТ

Бетсите Латара Бийсаш 133 яхача яхъе, котало яккхар вай мехкахоша

16

УНАХЦИЕНО

Унахциенон оаглонцара хьал тоалуш да

15

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ГІАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

№6 (12733)
Сабкура
бутт,
19 ди, 2026 шу

Газет арадувл 1923-ча шера
майтсела бетта 1-ча дийнахьа денз

1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Сийлен хьарак»
яха орден
еннай

НИЙСХОН ТІЕХЪА
ГІалгІайчен УФАСа
кулгалхоcho дийцар,
2025 шера баъча
балхах

5

КНИЖКАЙ ТАРХЕН ТІА
Къаман библиотеке
хилар, «Кавказ лораш
лаьтта тІом» яха
книжка довзийтар

7

МОХК БОВЗАР
Эзараш туристаш ба
вай мехкара хозал
йовза ловш

8

ЙОАЗОНХОЧУН НИКЪ
Яь ди дездеш я,
ГІалгІай байтанча
Дидиганаькъан Раиса

10

КЪАМИЙ ВОШАЛ
ГІалгІайчен кагирхоша
Селий мехкарча хьинар
долча нийсархошца
доттагІал леладу

13

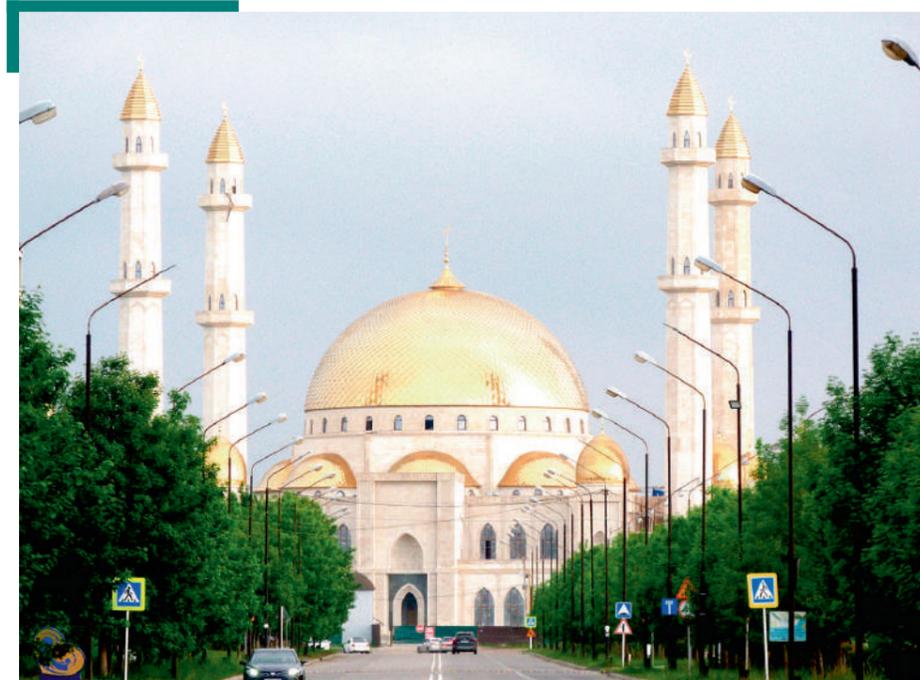
www.serdalo.ru [@gserdalo](https://vk.com/gserdalo) Дзен сердало

ХІама тоадара проекташ

Мехкадас Путинга дийцар, республике
кхоачашде дезарех

2

Деза денош

ГІалгІай
Республикан
Кулгалхоcho мархий
бутт болабаларца
даькъалабийцар
мехкахой

3

Султиганаькъан Йоакъап

Россе Президента Путин Владимира, вай мехкадаь Келаматанаькъан Махьмуд-Иаблий кхетаче д'айихьар Москве. Из хоам «Сердалога» бир Мехкадаь зарбан болх лелабераша. Цига дийцар мехкара вахара-къахьегега хьал тоадеш, инвестицей оаг'онца кхоачашдаьрех, иштга СВО доакъашхой оаг'ув хьаллоацаш д'ахьоча балхах.

Келаматанаькъан Махьмуд-Иаблас къабстга терко йир, федеральни оаг'оно хьаллоацаш кхоачашде дезарашта. Инвестицей проектш йоржарях дийцар Путин Владимира, цу оаг'онца толам хилар белгалдир. Вай Мехкадас дийцар, республике инвестораш т'аозаш, промышленностаца дувзаденнараш тоадеш, къахьегаш хилар.

Тахан мехка йоржаеш массехк йоккха, лоарх'аме проект я. Царна юкье я хиш ц'ендеш йола завод, газ хьайоаккхаш йола моттиг, вахача х'ама юлаш-ц'енъеш бола кхоачам арахецаш йола завод. «Шолже» яха 22 гектара т'ара 7,5 млрд сом ахча хьахулаш йола агрокомплекса йоккха проект я тахан мехка йоржаеш. Беррига болх чакхбаьнна баьлча, шера 15087 тонн хаьсаш шера хьалуш, 315 болх бе моттиг хургья цига. «Тихая» яхача подстанце ток лоатта-ергья цун. Ж'айрахьа кхале хьалбеш латт «Обанхи» яха ц'еначкъаьран боахам, Iарамхи яхача хин юхе, 100 млн ахча чулоацаш ба из. Биъ оаг'онах латтаца цу боахамо 500 - 800 тонн чкъаьра шера кхебергба.

Ц'еначкъаьра, семга яха чкъаьрий доаржаду вай мехкара эггара хьалхара боккха боахам ба из. Хьалхара модуль кийча я, Дошлакхий Юрта хьалъе лаьрх'ла ва инвестор ц'хьаькха завод. Промышленностаца дувзаденнараш тоадара т'ехьа, 2026-2027-ча шерашка к'алах х'амаш хьаеца кластерца технопарк хьаелла лерх'л. З'амаги, йоккха бизнес лелаеца 14 моттига боккха аьттув луш, 230 сага болх бе моттигаш нийсьеш хургда из г'улакх; 1,2 млрд сом ахча чулоацаш.

Вай мехкадас Келаматанаькъан Махьмуд-Иаблас белгалдир, тахан доаржадеш латтача доккхийча г'улакхаша мехка хьалдикка аттачаьба доаккхаргхилар. Паччахьалкхен х'ама ахча леладарца а хьаьцаца йоалаца а дувзаденнача г'улакхашца ц'хьаьца аьттув ба. Инвестораш д'ачутела еза йоал тахан 17%-гара 13,5%-га кхоачаш лохъяьй, проект йоржаеш латтача юкьа, лаьттан доадох, ахчах леладе аьнна Iабдала х'ама хьаьцарах йола йоал оттабаьча боарамгара 95%-га

Х'ама тоадара проекташ

Мехкадас Путинга дийцар, республике кхоачашде дезарех

кхоачаш лохъяьй.

Иштга лохъяьй йоккха йоацача бизнеса УСН, 6%-гара 2%-га кхоачаш. Административни оаг'онца г'ю лоаттаду тахан: мах бувцар юкье доацаш д'алуш да лаьттан доадох, бизнесацара бокьонаш дикаг'ла хургдолча тайпара тоаеш ба, иштга кхьдола хувцамаш а да пайдане долаш.

Дешара оаг'онцара хьал тоаде г'ерташ мехка хьинаре къахьегилга белгалдир вай Мехкадас Путинца хиннача къамаьла юкье. «САФМАР» яхача г'ю деча оаг'оно хьаллоацаш, Кьилбаседа Кавказера эггара хьалхара ИТ-академи хьайийллай мехка. Таьрахьашца дувзаденнарашцара говзал Юмаь 500 гаргга говзанча ва укх шера арахецаьргволаш. Дешара ИТ - кластерца оаг'ув болаш я «Таьрахьашца дувзаденнарех йола академи», «Ишкол 21», «Г'алг'айчера Бизнес-акселератор» чуйоаг'лаш йола Smart Отель. Из проект хьаллоацаш я «САФМАР» г'ю латтадеча ганзо, из хьакхеллача Гуцаранаькъан Микаила, мехкарча Паччахьалкхенца бувзам болаш.

Иштга мехка хьаеллаш я Wildberries оаг'онцара йоккха докархочуннеи эцархочуннеи юкье латта моттиг, электронни коммерцеца, логистикаца дувзаденнараш мехка ч'оаг'идеш. Келаматанаькъан Махьмуд-Иаблас белгалдир, тахан мехкарча Паччахьалкхено инвесторашта г'ю лоаттаделга. Юхьанца х'ама дувца долалуча хана, балха юкьелоац тока, газа, хин оаг'онцара къахьегамхой, цу г'улакхо хало йоацаш д'адохийт ц'хьаьцадараш.

Кхетаче дийцар, Россе эггара хьалхарча турпала Осканаькъан Сулум-

бика ц'ерах йолча аэропортаца дувзаденнарех. Укх т'ехьарча пхе шера цу моттига г'улакхашта д'ат'адахийтар 500 млн совг'ла ахча да. «Вай дотаци ийдеча мехка из боккха низ ба, х'аьга юкьедоаладаьча кердадарашка г'юлла из лоарх'аме моттиг боаг'лача боараме меттайоалаергья», - белгалдир Мехкадас. Ахчан хьалага диллача, 2019-ча шера денз йоалацара г'улакх 12 млрд сом ахчан т'ара 2-3 млрд сомага кхоачаш лохде аьттув баьннаб мехка. Цу юкье да паччахьалкхен декхар, т'алатташ хинна кредиташцара декхар. Моттигерча ахчанцара кредитий паччахьалкхен декхар, федеральни оаг'онца бувзам болча 2,1 млрд сом ахчан т'ара 1,4 млрд сомага кхоачаш лохдаьд. Иштга дикка толамаш да мехка г'ишлон оаг'онцарча балхашца. Болх д'ахо д'ахьош боацаш сайца латтача г'ишлошцара х'ама геттара сиха тоаде дезарех да. 28 млрд рузкъа д'алоацаш бола халача баьнна болх таханарча дийнахьа 75%-га кхоачаш меттабоалабаьб.

Геттара терко т'айохийташ дийцар вай Мехкадас Путин Владимирга СВО доакъашхошта, цар дезалашта г'ю лоаттадарах. Тахан мехка цу оаг'онцара болх д'ахьош 36 моттиг хьайийллай; СВО доакъашхошта, цар дезалашта дикка аьттув луш. Цул совг'ла, т'ема аренашка лелача б'ухошта новкъостал лоаттадеш, царца массахана бувзаме болаш ба мехка. Унахц'енон, дешара, вахара оаг'онашца г'ю латтаду СВО доакъашхошта, цар ц'аг'арча наха. Дешара оаг'ув теркалбича, 726 бер берий бешамашка д'аоттадаьд, царна юкьера

36 бер т'ема аренашка вахар хьаьдача б'ухой да, 49 бер ишколашка, берий бешамашка эггара хьалхарча оаг'онца д'аэцаргдолаш д'аьздаь латт. 2025-ча шера 1400 совг'ла дешархочоа х'ара дийнахьа б'айха кхача лоаттабаьб, 104 студента юкьерча моттигашка Iабдала оаг'онца г'ю лоаттадеш, шоай дешар д'адоладаьд, СВО доакъашхой ц'аг'ара 43 саг балха оттаваьв (14 - берий бешамашка, 29 - ишколашка). Унахц'енон оаг'онца дувзаденнараш теркалбича, СВО доакъашхой ц'аг'ара 86 саг саолоаш, дег'ла могошал меттаоттаеш чакхваьннаб, 1004 саг лорашка чакхваьккха эшаш йола молхаш енай, 707 саг ва квотага г'юлла мехкарча, иштга цул араьхарча моттигашка дарба деш хиннараш, мах боацаш царгий протезаш оттаеш, тоаеш болх д'абихьаьб.

41 дезала ЖКХ оаг'онца д'адодачун лаьрх'ла 50% ахча лу, 107 сага ЖКУ ахча ийду кхьйолча вахара оаг'онцарча программа г'юлла, т'ема аренашка вахар хьаьдарий 6 дезал юкье болаш, СВО 838 доакъашхоца ц'енеш де лаьтташ деннад; лаьтта, иштга кхьдолча доалахьарча х'амах 2022-2025-ча шерашка йоал тела ца езаш мукъаваьккхав СВО 908 доакъашхо, иштга цар ц'аг'ара нах. 100 совг'ла болча дезалашта юридически оаг'онца г'ю даьд. Иштга дерригача къамо хьаллоацаш да СВО б'ухошта х'амаш яхьийтар. Т'ема операци йолаеннача дийнахьа денз, царна Юяхьийтараш 800 тонн х'амаш я. Даьхе лораш латтарашта х'ара денна эшаш йола х'амаш, кхача, кхьдола г'ирсаш, барзкъаш да цу юкье.

«Турпала никъ» яха про-

грамма я тахан мехка йоржаеш. Президентски проекте дакъа лаца эттараш ва 174 СВО доакъашхо, ветеранаш. 9 саг ва тахан дешара программа д'ахьош, 32 саг цу оаг'онца хьахержарашта юкье ва. Республикерча доал деча моттигашка болх Юмабеш, шаьрбеш чакхбаьннареш 2025-ча шера к'имарса беттагара 2026-ча шера наджгоанцхой беттага кхоачаш йолча хана 7 саг ва. Д'адахача шерарча маьцхали бетта, СКФО массазира викал волча Чайка Юре хьаллоацаш, Кьилбаседа Кавказа моттигашкара г'ю деш лелараш юкье болаш, республикера «Аьрзи» тоаба яхар т'ема операци д'ахьоча моттиге.

Вай мехкадас Путинга дийцар, ше т'адилла, юрташкара, шахьарашкара административни кулгалхой СВО доакъашхой дезалаш болча болхаш, царна фу эш хьожаш болга. «Темхой гаргарча нахаца кхетаченаш хул са», - аьлар республикан Кулгалхочо. Путин Владимира белгалдир, хьакимаш массахана цу наха терко лоаттаеш, царга хьожаш хила безилга. «Нийса да. Дезалашта массахана терко хила еза. Из болх боаг'лача боараме д'ахьош хила беза тахан», - аьлар Путин Владимира.

Белгалде деза, из кхетаче вай къаман дикка пайда беш, д'ахо кхоачашде дезараш къоастадеш хиннилга. Вай мехкадаьна Келаматанаькъан Махьмуд-Иабланна хьалхашка латтача доккхача декхарех да моттигера массайолча оаг'онцара хьал тоадар, мехка беркате хург'юла проекташ йоржар, дика хувцамаш юкьедоаладар, бахархой вахара оаг'онцара г'улакхаш аттачаьба дахара т'ехьа болх д'абихьар.

Галгай Республикан Кулгалхоcho мархий бутт болабаларца даькъалабийцар мехкахой

Хьамсара мехкахой!

Хьатлакхьачар вай дукха хьийжа, дегаша сатийса беза Рамадан бутт! Дуккхача хьаман вайга уйла яйташ, дегаш сомадоахаш, Даьлацара, Цун Элчанцара Мухьаммадацара (Даьлера салам-моаршал хилда Даьла Элчан) безам чьоагьбеш

бола, ма хулла Далла тьаверзаш бола бутт ба хьаэттар! Дуккха дикаш доаржаде, догийшачун дог хьаста, халача хьале волчунна го де аьттув ба вай ухк бетга. Хьара ламаз, Ибадат, дуьлаш ший тайпара, боарам боацаш лоархьаме да ухк бетга. Хьамсара йижарий, вежарий! Аз дег тьара даькъаладувц шо

ухк езаца ханаца! Могаш, маьрша долаш дахалда шо! Иразах, гоьзаленах, Даьла раьза волча гулакхех дьиза хилда шун вахара денош. Кьахетамах хьалдузалда вай дегаш; барт, безам, йовхал латтийла вай фусамашка! Аллаха кьоабалдаь дьаэцалда вай марха, Ибадат, вай дергдола дуьлаш, дерригача

кьаманна, республиканна дуккха беркат доаржадеш, дикача гулакхий наькъаш хьаделлаш, хилба Рамадан бутт!

Аллаха кьоабалболба вай Мархий бутт!

Аллаха даькъалаболба вайна Мархий бутт! Амин!

Артемовске бьухошта лаьрхьа хьамаш яхьийтар Кьаман фронто

Газданаькъан Ахьмад

Кьаман фронто «Деррига а Котало бахьан долаш» яха гулакх хьаллаьцар вай мехка. Тьема аренашка лелача вай бьухошта го де ловраш хьара денна дукхаго ба. Артемовск яхача моттиге тайп-тайпара царна эшаш йола хьамаш йихьар ухк наькъа.

«Го дерашца шоаш гуляь хьамаш хьаелар тьога вай мехкахоcho Элтемаранаькъан Джабраила. Ши тонн совго йолча хьамашта юкье да дизельни генератораш, пешкаш, наб е йиш йола галеш, ханахьа талхаш боаца кхача, иштта кхьйола царна цига эшаш йола хьамаш. Геттара гьадвугаш да из гулакх вай бахархоша иштта хьаллоацаш хилар.

Лохерча Ачалкхе вахача Цьечой Илеза ши яьшка ше хьадаьккха модз дайтар царна лаьрхьа, иштта Росреестро хьаенна машин а йойига дьакхачийтар оаха бьухошка», - дийцар «Сердалога» мехкарча Кьаман Фронто.

Кьаьстта хала ханаш эттача гучадоал цу оагонцара гулакхаш, хьаьта эггара лоархьамедар нах шоайла хьерчаш, вьаший тьаотташ хилар да. Тьема операци йолаеннача дийнахьа денз, бьухой оагув хьаллоацаш, шоашта могаш дола го царна деш, хьабоаго вай мехкахой.

2026-ча шера наджгоанцхой бетта, юртбоахама хьал малагьча боараме да белгалдир мехка

Султиганаькъан Йоакьап

Ухк шера наджгоанцхой беттара юртбоахама оагонцара хьал малагьча боараме латт дийцар «Сердалога» Кьилбаседа Кавказстата. Дьадахача шерга диллача малагьча хувцамаш хиннад белгалду тахан.

«2026-ча шера наджгоанцхой бетта юртбоахама оагон ахархой, фермерски моттигий кхача, тахан латташ долча маьхашка хьежача, 1209,4 млн сом ахчанга кхоачаш хул. Дьадахача шера хинна хьал теркалдича 94,7%-га кхоач из»,

- йоах тьога бенача хоамо.

Дьадахача шерга диллача, ухк шера доахан 1,0%-га кхоачаш лаьгьденнад, дьалаьрхьача 69991 хул уж. Хьаьта коа тьара оалхазараш 19,9% кьезигаго да (387256). Жа, гаьзарий тахан 302526 таьрахь тьа латт, дьадахача шера хинна хьал теркалдича 0,8% кьезигаго да уж.

2026-ча шерарча наджгоанцхой бетта мехка хьаьккха шура 11521,87 тонн я - лаьгьеннай 1,2%-га кхоачаш, хьаьта фуаш дукхаго да - 3,3%, дьалаьрхьача 1860 эзар хул уж.

Дулха лаьрхьа доахан, коа тьара оалхазараш 1,2%-га кхоа-

чаш да (918,24 тонн).

Ма дарра аьлча, базарашка, тикашка дьадаларга хьежжа латт цу оагонцара гулакх

тахан. Теша лов, 2026-ча шерара шоай декхараш мехкарча АПК боагьгача боараме кхоачашдергхиларах.

Йоал ялара аьттонаша гаргаувз инвестораш

Курскенаькъан Ибрахьим

Галгьайче йоккха технопарк хьалгьеш хиларах дийцар, из болх бе йоалургьа 2026-2027 шерашка. Проекта мах 1,2 млрд сом ба, из лаьрхьа я 14 сага доалахьара болх лелабара, зьамаига а юкьера а бизнес дьаьхьара.

Келаматанаькъан Махьмуд-лаьлас хоам бир, Путинца ший кхетаче йолаш, цу тайпара майдаш хьалгьера таронаш йоаржае карагьдоал, йоала гулакхо ший болх дика лелабеш хилар бахьан долаш.

Инвесторашта, хьатлабоагьгача пайдах яла еза йоал лохьаьй 13,5%, зьамаига бизнес лелаеца - 6% хинначара 2% кхаччалца.

Техьар тьа йола таронаш хилар а наькьадоалаш да паччахьалкхен доалахьар-

дар, лаьтта арендах лелада-ра мах лохьаь хиларах 95% кхаччалца. Цул совго, лаьт-

таш дьадалара болх дьаьхь, тьаьргашца бувзабенна боацаш.

СВО йоккха чов хиннача ветерана новкьостал дергда ахча хьаэца

Гаьгенаькъан Мартина

«Даьхен лорабой» ганза Галгьайчен филиало новкьостал дир Лаьрхьгача Тьема операцие ветерана Котаганаькъан Анзора, амал деш йоккха чов ярах доагьаш дола ахча хьаэца, яхаш, дийцар «Сердало» газетата.

«Ганза Наьсарен даькьага дехар дир тьем тьара цьавенача Котаганаькъан Анзора, из 2025 шера тов бетта ший тьема гулакх дита дезаш хилар герз кхийтта лозавь а, 2-ча степена доагам хинна а хиларах. Цо дийхар «СОГАЗ» Акционерни юкьарлонгара шийна доагьаш дола ахча хьадалар. Ганза болх-лочо, Беканаькъан Фатимас эшаш мел дола каьхаташ гулдир, цунца хила деза каьхат а яздыр, тьаккха дьадахьийтар. Ханз из гулакх кхоачашдаь дала доалл», - аьлар кепаьгоазонга.

Тьога хоам баьчо яхачох, 2024 шера Котаганаькъан Анзор контракта кулг язды, Буденновске амал де волавелар. Тьема толамаш дахарах Жукова майдилг елар цунна.

Галгьайче кийчлуш ба «Аьрзи» яхача бьун бьухошта новкьостал де

Султиганаькъан Йоакьап

Республике «Аьрзи» яхача бьуна мухь бахьийта кийчлуш ба, цу юкье я гьишлош ю хьамаш, кхьдола гьирсаш, яхаш, дийцар «Сердало» газетата ГИР Кулгалхочун зарбан болх лелабераша.

Мехка кулгалхой хьежар денал долча бьухошта эшаш мел дар цу юкье хилийта, цар хьара деннара вахар атгача даккхара, тьема мугьтарашкара хьал тоадара.

«Белгалду, оаха сиха кхоачашду царна эшар. Дьа мел дохьийта хьама вай бьухошта наькьадаргдар да. Уж хьаллацар тьа декхар да

- вай юкьара бехктокхам ба, Галгьайчено из декхар кхоачашду», - аьлар республикан кулгалхоcho Келаматанаькъан Махьмуд-лаьлас.

Лаьрхьгача йола операци дьайолаеннача хьалхарча деношка денз, Макшарипа Махьмуд-лаьла тьахьожам лоаттабеш ва керттара декхар кхоачашдара - вай

бьухошта ший ханнахьа новкьостал лоаттадара.

Цу юкье дакьа лоацаш я лаьдала моттигаш, доал деча даькь тьара викалаш, юкьарло, волонтераш.

Цар шоай болх дика вьаьагьбелла хиларах, СВО каст-каста гуманитарни новкьостал дохьийт вай мехкара.

Тока моттигий дай лохаш я тахан «Ингушэнерго»

Галой Муса

Вай мехкарча тока Гирсафта доал дераш лохаш ба тахан «Къилба-седа Кавказа Россетий» - Ингушэнерго» яхача ПАО филиала болхлой. Уж я 10 Кв (Ф-2 110/35/10 Кв «Найсаре - 2» подстанцегара); тока лини 10 Кв (Ф-13 110 /35/10 Кв «Найсаре-2» подстанцегара); тока лини 10 Кв (Ф-14 110/ 35/10 Кв «Найсаре-2» подстанцегара) моттигаш.

Найсарерча «Юбилейни» оалача кхале бахача наха ток лоаттаеш я уж моттигаш. Российски Федераци бокьонга Гюлла, цу оаглонцара болх хьаоттабара Тяхьа цу моттигий хьал тохкаш ба тахан.

Цу тока моттигашта доал деш барех хIама ховчо электронни почта Ingfilial@yandex.ru адресах хоам бе беза.

Найсарен пхе урам тIа, дикал йола газ хьаелар

Султиганькъан Йоакъап

Найсар-Кертерча куран администраце, «Газ-проммежрегионгаз Наясар» ООО цхьана сиха кхоачашдир газ лелае-ча наха из дIакхачийтара дош, яхаш, дийцар «Сердало» газетага доал дара дакъь тIарча мэре.

«Газпрома говзанча-ша Тяхьара тIа газа низ лелабеш бола Гирс оттабир Кабардински, Почтови урамаш вIашагIххетача. Цо таро елар, низ вIашагI а теха, дикал йола газ лоаттае Халмарзанькъан, Партизански, Пайрбик-Хьажий (цхьайолча моттигашка), Чакхенаькъан, Эсамарзанькъан урамашка», - аьлар хоамо.

Шахьара Iаьдало, цунна чубоагIача тайп-тайпарча болхлоша, хIара дийна-хьа тохк бахархой хаттараш, коммунальни дакъь тIара хьалаш тоадара болх дIахьу.

Денал долча ДПС инспектора йоагача машина чура саг араваьккхав

Султиганькъан Йоакъап

Россе МВД «Сунженски» МО Госавтоинспекце ДПС инспектор, полице лейтенант ТIумхой Тимур, цхьа секунд ха ца йоаеш, оарцагIа вера йоагаш латгача машина чура бовра кхерам бола нах араба-ха.

«Цу хана балхара цIагIа волаш, ший доалахьарча машинаца из воагIаш вар Шолжа-Шахьара урамах, цунна нийс-елар ши машин вIашкакхийтта - Mercedes-Benz, Lada Vesta - наькъа хьовзам хинна моттиг. Иномарка йолча машина мотор лотабелар. «Мерседеса» водитель аравала кхоавир машина чура, бакьда цу чу ваьгIа цхьа саг висар», - аьлар «Сердало»

газетага республикан МВД.

Из mala саг веррига цийш виза вар, бакьда, хьагучох, хиннар фуд ховш а, е ше унзарча хьале волга кхетадеш а вацар», - яхаш дийцар ТIумхой Тимур. Цига ТIехвоалаш хиннача цхьаькха сагаца, иштта полице лейтенанта катеха ниI хьа а йи-йлла, йоагаш латгача машина чура из доарахо араваьккхар, дIахо уж эттар вай мехка хьа-ьяча машина чу баьгIа водитель а цунца хиннараш а арабаха, бакьда уж йохаяьча машина юкьебахабар, царна кIалхарбоахарий новкьостал, лаьрххIа дола Гирсаш ийшар. Цига хьакхача наха шоашта могоар дир «Мерседеса» мотор дIабоабе гIерташ. Цу хана бок-кха ала ийккхар, полицейске а ТIехвоалаш тIанийсвеннача сага

а юхьмараш, кулгаш доагадир. Табаьккача цIераш йоаераша, нах кIалхарбоахараша новкьостал дир машина чура лозабан арабаха. ХIанз ДПС инспектора могошал дикагIа я. Наькъа хьовзам нийсбалара бахьан а, нах кIалхарбаьхача шоллагIча

сага тайпан цIа а тохкаш я.

Цу тайпарча моттиге масса-хана хьалхадохар да, хIаманца нийсде йиш йоаца ГалгIайчен мах бар - из цун нах ба, бок-кьонца денал дола, моллагIча ГIулакха кийча бола.

ГалгIайче хьежар ЖКХ законаш кхоачашдара тIахьожам мишта бу

Султиганькъан Йоакъап

Республикан прокуратуро, ЖКХ балха дакъь тIа наьха бокьонаш лораш, пачча-хьалкхено дIадехар кхоачаш-деш, закон леладой хьожаш тIахьожам бу, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГИР из болх дIахьош болча наха.

«2025 шера ЖКХ балха дакъь тIа гучадаьккхар 1905 кхоачамбоацар, прокурора дIадехаш дар дIа а лоархIаш, административни бехктокхаме оттавир 200 совгIа балха тIара саг, судашка дIабахьийтар 100

лоткъам; наьха, паччахьалкхенга доаккхаш, иштта хьадиьлар 3 уголовни ГIулакш», - аьлар хоамо.

Республикан прокуратуро ший балха чулоац лоархIаме хаттараш: моттигаш цIенхаштта тоаяр, хьалаш лоаттадарах бола мах тIахьожам болаш лелабар, цу юкье ТКО, хица Iалашо яр, тишгьеннача фусамашкара нах кердача моттигашка баха ховшабу программа кхоачашгьяр.

ЛаьрххIача теркама юкье да коммунальни таронех дола декхар дIадалара хаттар. Прокуратуро хьалхадаккхарах дIахьош ба газаца Iалашо ло-

аттаяра компане болх, цар хув-царгда газгах боагIаш бола мах дIабалара хьалаш.

Из деррига деш да бахархошта ЖКХ дакъь тIара хоам дикагIа ховргболаш.

Цу тайпара болх дIахьош, 150 моттиг гучаьккхар юкьедита хаттараш долаш. Прокурораша аларах, беррига лоархIаме хоам гуш хургболаш бир моттиг то-аеча балхах, боарам лорабарах, маьхаш нийса леладарах.

Иштта из болх вIашагIболларах 90% бола хоам наха гуш хилар.

Энергетикашца, тIахьожам лоаттабара боахама викалаш

цхьана болх дIахьош хилар наьха цIенешка чуотташ, баргIаоагIам боацача фусамашкара ток дIахедаеш.

Прокуратуро ший теркаме ийцад бюджета урхаллений декхар, из хоам бу мехка кулгалхошка, дIахо цох де дезар кьоастаде дагахьа.

Цу балха дакъь тIа, ГалгIай Республикан прокуратуро гуча-доах кхоачамбоацараш; иштта юкьедоах кердадараш, наьха бокьонаш лораяра, цар вахара дикал лакхьара.

Мах беча моттигашка рейдаш ю МагIалбике

Газданькъан Ахьмад

МагIалбикерча мах беча моттигашка рейд дIахьош хилар шахьара администраце экономиках болча оаглон болх-лой, йоалах, кьахьагама ин-

спекцех йолча моттига викалаш. Шахьарерча хIама йохкача моттигашка гIолла го-баьккхар цар.

«ХIама йохкара болх Россе цу оаглонцарча бокьоно

дIадехача тайпара бой, кьа-хьагемах йола чоагIо отта-ьяь кьахат дий, ханнахьа йоал дIателий хьожаш чакхбаьлар цига», - дийцар «Сердалога» ша-хьара администраце.

Из болх лакха терко еш

дIахохьоргболаш ба. Болхлой кьахьагема оаглонцара бокьонаш лораяра Тяхьа дIакхухьаш я рейдаш, цунга хьежжа, деррига а боагIача боараме хилар лоархIаме да тахан.

850 млн сом мах бола майнинг-кьоал дар гучадаьккхар Россеташа 2025-ча шера

Талой Муса

«Кьилбаседа Кавказа Россетий» - «Ингушэнерго» яхача филиала болхлоша ток лечкьаеш йола 17 майнинг-ферма гуча-ьяккхар 2025-ча шера. Цу оаглонца лечкьаяь ток 82,2 млн киловатт-сакьхат да. Ма дарра аьлча, йоккхача шахьаре Ньсаре ах шера йоаеш йола ток я из, хьаьта ахчанга диллача тока оаглонна 850 млн сом зе даьд из хьама леладаьраша.

Дьабихьача баллах 351, 7 млн сома ток лечкьаеш хинна кхо моттиг гучаьлар Ньсарен кхале; 172, 6 млн сома ток лечкьаеш хинна кхо моттиг Магьалбика кхален юрташка гучаьлар; 119, 7 млн сома ток лечкьаьый Ньсаре; 114,6; 79,4 млн сома ток юаш хинна ши майнинг-ферма Шолжа-Шахьаре, Илдарха-Гьалий тьа гучаьлар; цьхьакьа, 5,9 млн сом зе даьр - Магьалбике. 4,7 млн сома ток лечкьа-ьяь кхо моттиг Магасе гуча-ьялар, 99 эзар сома ток йи моттиг я Шолжа кхале. Эггара дукхагьа зе даь моттиг Тьой-Юрта гучаьккхар.

129, 9 млн сом мах бола Тьаьдала ток лечкьаьый цу наха. Рейд дьаяхьа аряь-ннача тоабо гучадаьккхачох, саг вахаш воацача цьагьа, цьен подвала чу хинна майнинг-ферма мобильни був-замах йолча вышка ток лоттаеш болча трансформаторах 100 метр 10 Кв кабель дьаьетта, 1 000 Кв трансформаторни подстанции Йойилла хиннай. Мас-санахьа хьежача болхлоша 264 майнинг-фермай Гьирсаш хьалехар. Кхоачам-боацараш хинна моттигаш юкьелоацаш, лоткьамаш оттадаьд, царех дар Тьаьдалга дьачуденнад тахан. Йиь моттига духьала Гьулакь хьа-дийллад карарча хана.

«Кьилбаседа Кавказа Россеташ» яхача моттига болхлоша ток лечкьаеш бараш гучабоахаш, тахан дьаьхьош бар боккьа болх ба. Цул совгьа, из хьама леладераша кхерамеча хьале оттабу шоашта гонахьа бахараш. Ток лечкьаеш моттиг гучаьалча, 8 963 172 88 44 номерах хоам бар дех «Ингушэнерго» болхлоша. Хоам баь саг кьайла-хьоргва. 2025 шера тушола бетта 15-ча дийнахьа денз 2031-ча шерга кхаччалца, майнинг лелае йиш йоаца моттигаш кьоастаьый Россе Паччаьалкхено, вай мохк цу юкье ба.

Гьалгьайчен УФАСа кулгалхочо дийцар, 2025 шера баьча баллах

Гьаьгенаькьан Марина

болх лелабераша.

Гьалгьай республике гьолла йолча Федеральни антимонопольни гьулакьа кулгалхочо Тоачанаькьан Батыра, «ТАСС Кавказ» яхача даькьа хоамий центре пресс-конференци дьаьхьош, дийцар 2025 шера баьча баллах. Из хоам «Сердало» газетага бу УФАСа зарбан

Кьилбаседа Кавказа Федеральни антимонопольни гьулакьа кергтера хаттараш дувца гьулбелар СКФО гьолла йолча Россе цу лостамагьа долча дерригача даькь тьарча моттигий кулгалхой. Цига урхаллений кулгалхоша дийцар шоаш кхоачашьаьча

лоархьаьмегьа йолча проектх.

Тоачанаькьан Батыра кьамаьло терко тьаьзар гьулбеларий кьаьстта мах бара даькь тьарча хаттарашца; паччаьалкхен, доал дара даькь тьаьргаш дьаяхьарца. Пресс-конференци дьаяхьаро таро елар кулгалхочта дукхагьа нийслуш дола хаттараш тахка, цу юкье хьама эцара, лаьттанцара хьал а

долаш.

«Вай кхьа а цьхьакьа гьулакьа да - из да лаьттан доакьош, доалахьардар дувцача хана; тьаьргаш еш дьаьхьош бола болх нийса, цьхьа барт болаш хилиьтар. 5 эзар гаргга тьаьрг чулоацаргьа, 20 эзарга а кхача тарлу, хьана аьлча из хьанз дьаьлоабеш бола тохкама болх ба», - аьлар Тоачанаькьан Батыра.

Кьаьман белгало лораяр

Дешари Даьхе езари чьоагьдеш

Гьазданаькьан Ахьмад

Гьалгьайчен дешара, Илман министра Цьхьорой Ахьмад-Башира балха кхетаче дьайихьар моттигерча Росгварде кулгалхочун гьонцаца Албеткин Андрейца. Цига дийца кергтера дош дар, дешара моттигаи Росгварденеи юкьера болх чьоагьбеш, кагирхошта Дьаьхенцара безам совбоаккхаш кхетам баларах.

Иштта цьхьана болх дьаьхьош хилча, накьадаргда дешара даькь тьара кхетам балара болх тоабе; вахаре бехктокхаме бола, Дьаьхенна гьулакь дара кийча бола нах кхебе.

«Цига иштта дийцар мехка ишколаш яьха дешархой Росгварде тьема институташка, академе оттара хаттараш, уж я Перме, Санкт-Петербурге, Новосибирске, Саратове. Хургболча абитуриентий таро хургьа лаьрхьа йолча оагьлонаш тьара деша оттара хьалаш довза, цох бола хоам кьоаргьагьа бовзара, Гьалгьай Республике гьолла йолча Росгварде урхаллене шоаш дьа а баха, ха деза из», - аьлар «Сердало» газетага Гьалгьайчен дешара, Илман министерствон зарбан болх лелабераша.

Гьалгьай Республике гьолла йола Росгварди латт дукхача доакьоех, цо гьалашгьо мехка кхе-

рамзле, иштта бокьонаш лораяр. Цунна чуйоагьа лаьрхьа йола бокьонаш лораяра моттигаш - ОМОН, СОБР, лицензеш хьаьзью центр, ведомстваца боаца ха ду болхлой.

Доазон тьарча Росгварде бьухой, болхлой дика болх дьаьхьош ба кагирхошца. Из лаьрхьа да, кхувш йоагьлача тьехьен тьема, граждански сакхетам совбаккхара, бокьоний оагьлонаш царна дикагьа йовзийтара, Дьаьхен хьашташ кхоачашдара шоаш бехктокхаме хила безилга цар тьаьцара, кагирхой профессионаьни оагьлув тоаяра,

юкьара граждански белгалонаш лораяра, закон а гьадаташ а цьхьана бувзам болаш, Дьаьхенна амал дар дьаьдахьара тьехь леладара.

Тахан кагирхошта цу тайпара кхетам балар лоархьаьме да, цо дукхагьа тешам чуболийт кагирхошта, Тьаьдала мугьларашкара болх безаболиташ, Росгварде болх а дукхагьа наха дьаьбовзийт, дика болхлой кхебе, амал дикагьа де таро лу, иштта лоархьаьме да цо кагирхой воча хьаман тьакхувш хилара хьал лаьгьдеш хилар.

Дьаьхенцара безам совбоаккхаш кхетам балар - Гьалгьайчен

юкьарча дешара политикан кергтера декхар да. Росгвардеца цьхьана бувзам лелабаро таро лу денал гойташ болча балхача, кхетам балара болх а тоабе, дешархошта кьаьгга гойт амал дара хьал, бокьонаш лорарий доакьошка болх бе тьаьхьех уж, нийсача наькь тьа балара дикагьа йола балха цьхьа оагьлув из хилар царна хьалхадоккхаш.

Гьалгьайчен дешара, Илман Министерство, моттигерча Росгварди шоайла бувзам лелабейкийча хилар дикача оагьлорхьа накьадоалаш да, кхувш йоагьа тьехье лерттга хьалкхееча.

ГІР УПЧ мехка яхархочун пенси хьаэцара бокьонаш меттаоттайир

Газдананькъан Ахьмад

ГІалгІайчен сага бокьонех волча викалга лоткъам бир дуккача дезала нанас, из я дий бера нана, царех цаІ заІапхо да. 2025 шера аьтинга бетта цо дехар дІачуделар пенси хьадоладе ше ха яьнна хиларга хьежжа, бакьда цун хаттара духьала дуккача хана денз жоп деннадац. Из хьадоагІаш цахилар Іаткъаш да дезала вахара, хІана аьлча цунна юкье цхьа бер заІапхо а хилча пенси дика накьадоалаш дар дуккача дезала нанна.

«Сага бокьонех волча викала Россее Вахара ганзе каьхат дІадахьийтар из дош тахка. Паьхожама болх дІабихьачул тІехьагІа ховш хилар, из хьацадоладалара бахьан СФРага лорий-социальни экспертиза чоагІбеш бола бер заІапхо хилара хоам цахилар долга.

Из иштта хилар чоагІдаьчул тІехьагІа, цу кхалсага пенси хьадоладелар», - аьлар «Сердало» газетага ГІР УПЧ аналитически хоамий даькъ тІа. Пенси хьадоладир, 2025 шера аьтинга бетта 5-ча дийнахьа денз.

ХІара бетта цо хьаэцаргда 18 119 сом. Цул совгІа, Вахара ганзо пенси хьаделар из соцадаь лаьттача хана денз, из да дІадахьа шера аьтинга бетта денз карарча шера наджгоанцхой беттага кхачалца. Ахча, цу кхалсага банка чота тІа хьатІадайтда.

Наьсаре, Магасе баха моттигаш наха хувцарца кхоачам- боацараш зийра полице

Султигананькъан Йоакъан

Нах баха дІа-юха ахара оагІонцарча гІулакхех рейд дІаяхьа арабаьлар полице болхлой Магасерча, Наьсарерча моттигашка. Из хоам «Сердалога» бир мехкарча МВД.

«Бокьо йоацаш укх мехка Іеш, кьахьегараш гучабаьхар дІайихьача рейдо», - йоах тхога кьаьчача хоам.

Пхийтта саг ва Іаьдала болхлоша Іочувигараш, царех пхе сага гІулакхех административни протоколаш оттадир. Деррига а Российски бокьонашка хьежжа хила дезилга белгалдир царна.

Лорабар а кхобар а

ЗІамагІчар оагІув хьаллоацаш я, берий бокьонех йола викал

Гаьгенаькъан Мартина

Бера хана денз, хьалхадоех сага; кьахетаме, дикал йоаржаеш, нийсача хІама тІехьа хила, яхаш; хІана аьлча деррига а цу хІамашкара дІадодалуш да вахаре. Бакьда нийслу-кх вахаре дега Іоткъам беш дола гІулакхаш а, вай мехкарча цхьан ишколе санна... Берий бокьонех йолча викалга дуккача йоацаш леткъар 18 шерга кхачанза дола бер. Цо белгалдечох, ишколера хьехархо даиман цох гІерташ, цунга бала бахьаш, цадоагІар леладеш я. Дешархо бегвоахаш, цох гІерташ хьехархочо даь кьамаьл берий бокьонех йола викал ма дарра из кьоастаде оттайир.

Из гІулакх дикка хьатахка лаьрхІа, берий бокьонех йолча

викала Чахкенаькъан Заремас цу гІулакха бехктокхаме бола Іаьдала болхлой а шийца болх дІабахьа бийхар. Бехкевар гучаваьккха, доагІаш дола гІод тоха дезаш дар из хІама. «Дешара оагІонца кхебу кьаман беркате бола бахархой! Бера хьехар дар дикача, кьахетам сомабоаккхача, нийсача оагІонца хила деза. Совдола, ца доагІа хІамаш юкье хила йиш яц!» - аьлар Чахкенаькъан Заремас. Цох лаьца дувцаш бера бокьонех йолча викала белгалдир, бераш иштта латкъаш хилар каст-каста нийслуш долга.

«Из тайпара хІама вІалла маршдалийта йиш йолаш дац! Берашга нийса никъ хьехараш, вІаший бартаца, лерхІамца хила деза яхаш хьалхадоех дезараш вай да; цунга хьежжа, бера бокьонаш цалархІар док-

кха гІалат да», - теркалдир цо. Мехкара дешара оагІонцара хьал ма хулла тоаде гІерташ боккха болх ба дІахьош латтар, тІаккха мишта нийслуш да бера, хьехархочо юкье дов хьалхувш дола хІама?! Цу хаттара жоп дала дезаш да вай... Цу оагІонцара хІама тоадара тІехьа юкьебоалабе беза вай хьехархой санна ишколера кулгалхой, берий бокьонаш лораераш, вахара оагІонцара кьахьегамхой, Іаьдала болхлой.

Массане цхьана кьахьега этта, тоаде дезаш хІама да из тахан, тІаккха аттагІа хила мегкхоачамбоацараш юстардаха. Хьехархочун ший моттиг, бера ший моттиг йолаш дІабодаш хила беза болх. Іаьдала болхлоша из гІулакх тесса дутаргдац тахан! Еригача ишколашкка болх дІахьоргба бера низ

тІалоаттабар, цунга тоам боацар, цадоагІар дувцар харцхьа долга белгалдеш. Бера бокьонех йолча викала теркалдечох; нийса, беркате дола хІама Іомаде дІаухаш дола бер толадаь, цун бокьонаш цалоархІаш, сий лохдеш, леладе йиш яц. Психологаш, иштта кхьбараш оарцагІбоахаш, меттадоаладе дезаш хІама да из тахан.

«ХІара бер дог тийша хила деза, цадоагІар шийца леладергдац, аьнна! Боккхийбарашта хьалхашка латта декхар да ца доагІа, бокьо йоаца хІамаш хьалхьедеш дола бахьанаш ходадаь дІадахар. Берашга, хьехархочо юкье барт, бувзам хилар лоархІаме да! Из иштта хилийтара тІехьа тІатеІа кьахьега дезаш да вай дерригаш, фийла долаш», - аьлар Чахкенаькъан Заремас.

КДН аргІанара кхетаче дІайихьар МагІалбика кхале

Газдананькъан Ахьмад

18 шерга кхачанза болчар гІулакхех, цар бокьонех йола кхетаче дІахьош хилар МагІалбикерча администраце. Кхетачен кулгал деш хиннар вар администраце вахара оагІонцарча

моттига хьалха латташ вола Бохтарананькъан ИбрахІим.

«Гулбеннараша дийцар 18 шерга кхачанза бараша ханал хьалха паспорташ хьаийдарах, шоаш бахача моттиге уж дІаязбаь латташ цахиларах. Иштта цига дийцар

даьша, ноаноша цар бокьонаш лорацаярах, боагІаца боараме терко ца лоаттаярах.

ХІара оагІонца де дезараш хьалхадоех кхетаче», - дийцар «Сердалога» администраце зарбан болх лелабараша. 18 шерга кхачанза барий гІулакхаш

боагІаца боараме лорадарах, царна тІехьа цагІа, дешаш болча моттигашка лакха тІахьожам лоаттабарах дийцар вІашагІкхийттараша.

Болх массане цхьана боагІаца боараме дІабахьаро меттадоаладергда цу оагІонца дувзаденаараш.

Юкьара гІулакх хьаллацар

«Тхо терроризма духьала да» яха семинар-болх дІахьоргба вай мехка

Газдананькъан Ахьмад

«Тхо терроризма духьала да» яха семинар-болх дІабахьа лерхІ вай мехка укх шера. Цу доккхача зулама духьале яр хьаллоацаш, гІулакх да из. Іаьлий-Юртарча культуран ЦагІа дІаяхьа лерхІ из лоархІаме кхетаче. Вай кьонача тІехьенна нийса никъ хьехаш, воча хІамах лорабала безилга царна хьалхадоехаш ба тахан Іаьдала болхлой.

«Цу кхетачен хьалхаэттараш ба, мехкарча кьаман кхоллама ЦІен болхлой. Тахан керттэрча декхарех да вай ураотташ латта кьона тІехье терроризм яхача зулама юстара хила езилга, Дала харцахьа лаьрхІаца хІаман никъ хоадабе безилга хьалхадоккхар», - дийцар «Сердалога» РДНТ исбахьален оагІонцарча балха кулгал деча Абдурзакананькъан Аьсета.

Во хІама доаржадераш вахара оагІонаш дикка йовзанза бола кьонабараш чуоза гІерташ хул шоай бІехача гІулакха юкье. Интернета оагІонашка гІолла из зулам доаржаде гІертарашца цхьаккха тайпара бувзам лелабе, цар яхар хьаэца, теркалде йиш йоацилга даиман дІадувца деза кагирхошка. Вайга масса-нега кхоачаш бола боккха болх

ба из! Семинар дІахьочар шоашта хьалхашка оттадаь кертера декхар да, ма хулла цу оагІонцара болх боаржабеш, вай кьона тІехье лораер.

Терроризма духьалара политика хьаллоацаш я тахан «Тхо терроризма духьала да» яха семинар. Кхетачен доакъашхоша ма мога шерга доаржадергда цу оагІонца дувзаденаараш. Белгалде деза, иштта йола кхетаченаш дешара моттигашка дІакхьар тахан лоархІамеча гІулакхех долга. Кьонабарашка дІадувцаш латт, моллагІа тешаме ца хета хІама зийча, ма хулла сихагІа Іаьдала болхлошка хоам бе безилга. Терроризм адамашта юкье йоаржае гІерттараш, тайп-тайпара дукка оагІонаш юкьелоацаш дІабахьа гІерташ хул шоай бІеха болх. Цу доккхача зуламах хьокхавенна саг ший ираз доадаьрех волга белгалде деза кьонабарашцарча кьамаьла юкье.

Хьехархоша, кхоллама оагІонцарча болхлоша, иштта кхьбараша хьаллоацаш, боаржабеш болх ба из тахан вай мехка. Кьонабарий кхетам хьал нийсар, зене-зуламе долча хІамах уж лорабар вайна хьалхашкара доккха декхар да. Семинаре дакъа лоацаш хургба кьаман артисташ бола Дзейтананькъан Тимур, Зангенаькъан

Руслан. Цу оагІонцарча балха юкье дакъа лоацаш хиларца бовзаш ба уж тахан. Культуран оагІонцарча кьахьегамхоша тахан из гІулакх доаржадеш хилар геттара лоархІаме да. Иштта семинара юкье ба «Театрон» яхача театральни студера кьона актёраш, Іаьлий-Юртарча гимназера дешархой.

ЦагІара хьаболабенна, дешара, иштта кхьйолча кагирхой гуллуш мел йолча моттигашка лоаттабе беза вай из болх. БІехача хІамах хьокхавала, ший деррига вахар толхадаь дІавахьа дукка ха эшац, цудухьа цагІарча дас-нанас тІахьожам лоаттабе беза шоай

дезалхо мичахьа, хьанца, малагІа гІулакхаш кхоачашдеш лел хьожаш. Нийсача наькъ тІа хила ловш волчоа тахан дукка дикаш да хьаэца, из хьалхадоехаш ураоттабе беза дезал. Массанега кхоачаш боккха болх ба из. Таханарча вай тІехьенга хьежжа хургда кхоанарча вахара денош а, из дагалоаттаде деза массахана! ХІаьта вай мехка кхоане сийрда, беркате хилийта гІерташ тахан дІахьош бар мах баь варгвоацаш боккха болх ба! Кьона тІехье из кхетачейташ ураоттае еза. Вай массане юкьара гІулакх да из, вай дерригаш цхьана хилча; аттагІа хургда из болх дІабахьа.

Мехкара СФР наьха Гүлакхашка хьожаш я

Гаьгенаькъан Мартина

Шоаш болча тІалаттача наьха Гүлакхашка хьожаш ба тахан мехкарча пенсионни Ганза оагІон болхлой. 2026-ча шера пенси долада дезача 1000 сага кавхаташ кийчдаьд цар карарча хана. Из хоам «Сердалога» бера цу моттигера.

«Хьалххе деррига кийча хилча, пенси ший ханнахьа хьадодалу. Уж беррига нах укх шера пенси баха безаш ба. Сага кьахьегаме стаж мел я хьожаш, хьалххе болх чакхбак-кха беа СФР оагІон болхлой. Архивашка, иштта кхьйолча моттигашка ГІолла дІахьош Гүлакх да из», - йоах тха газетатага бенача хоамо.

«Кьоанала доагІаш дола пенси хьадодалурдолаш, кьахьегаш хиннача шерашка дувзаденаьр боагІача боараме латташ хила деза кавхаташ тІа, цунга хьежжа хургба пенси боарам а. Госуслуги яхача портале ГІолла цу оагІонца дувзаденаьр тахка деза пенси водачо. Нагахьа кхоачамбоацараш хуле, дехар чуденна хьатахка деза деррига», - белгалдир СФР оагІонна кулгал деча Йовлой Зубейра.

Исторически дагалоаттам лорабеш

Кьаман библиотеке хилар, «Кавказ лораеш лаьтта тІом» яха книжка довзийтар

ГІазданаькъан Ахьмад

Янданаькъан Жамалдий цІерагІча Кьаман библиотеке «Кавказ лораеш лаьтта тІом» яхача Илман балха гойтам хилар. ДІадахача шера, Магас-Шахьаре арадаьнна из йоазув хетадаь дар лоархІамеца шин хана - Сийлахь-боккхача тІема Коталон 80 шу диза-ра, Даьхен лорабой шера. «Сердало» газето хьалхагІа а яздыдар, из болх кхелларашта юкье вар мехка Паччахьалкхен Председатель Сластенин Владимир. Из книжка арадаьлар ГІалгІайче дегІакхувлара Кьаман ганзо хьаллоацаш.

«Кавказ лораеш лаьтта тІом» книжка тІа го йиш я кІоаргІа Илман кІийле йола тохкам санна, из хетабаь ба Сийлахь-боккхача Даьймехка тІема кергтерча моттигашта. Цу тохкама балха юкье духагІдараш архивера кавхаташ да, кІезига довзаш дола тешалаш а да, мах оттабаьб хьалхалаьтгача бІухоша тІаэцаш хиннача хаттарашта, уж тІема даькъ тІа нийса леладара, иштта белгалдаьд Кавказ лораеш лаьттача салташта карагІдаьнна, мохк лорабе тІаийцача тайп-тайпарча оагІонашка хьажар.

Дика кхоачашьаьча проекто белгалду исторически дагалоаттам лорабара терко тІаюхийташ хилар, иштта Даьхен исторе турпала оагІонаш Юмаяра, кІоаргІа тІема исторенна мах а оттабеш.

«Кавказ лораеш лаьтта тІом» яха Илман йоазув лаьрхІа до-

взийташ моаршал хоатташ дош аьлар Кьаман библиотеке кулгалхочо ГІазданаькъан Радимас. Ше кьамаьл деш, цо белгалдир, из кхоллам кепе теха арабалаь исторически дагалоаттам лорабара чІоаргІа лоархІам болаш хилар.

ГІазданаькъан Радимас баркал аьлар Сластенин Владимира, цо Сийлахь-боккха Даьймехка тІом латтача ханах исторически бакьдар дувцача даькъ тІа шийгара даька лацарах, иштта баркал аьлар республикан еригача библиотекеашта совгІата уж книжкаш дитарах. Уж деша йиш йолаш ба мехка бахархой, иштта дешара юкьедаха а йиш йолаш да уж книжкаш. Уж духагІа дешаро таро лургья, Сийлахь-боккхача Даьймехка тІема хьал дикагІа довза, хІаьга книжкаш ГІалгІайчен исторически дагалоаттама ганза мах бола даька да.

Гойтам хьабеллаш даька лоацаш хиннача Сластенин Владимира белгалдир; «Кавказ лораеш лаьтта тІом» яха Илман кхоллам - из ба духа кьахьийга, архива тохкамаш даь, моттигашкара исторически йоазош тейха, теоретически мах оттабаь болх, аьнна. Авторий тоабан кулгалхочо йовзийтар из кийчдара балха оагІонаш, иштта цу книжан ларде уллаш бола тохкама болх. Ше кьамаьл деш, Сластенин Владимира белгалдир кІезига йовзаш йола МагІалбика го баьча операце оагІонаш (тов бутт - оагІой бутт 1942 шу).

«Кавказ лораеш лаьтта тІом» яха книжка дувцаш, белгалдир, исторически Илмай доктора

Матенаькъан Тимура цу проекте даька лаьца хилар. Дика возаш волча Илманхочо цу даькъ тІа даь тохкама балхаш дувзадена да МагІалбик лораеш дІахьош хиннача тІемца.

Матенаькъан Тимура кьахьегарах, дувцаш дола книжка республикан дешара, культуран даькъ тІа лерхІам болаш да. Из историкий, хьехархой, студентий, иштта Сийлахь-боккхача Даьймехка тІема турпалхой дагалоаттам мел лелаберий бІарга кІалха лоаттаду книжка хургда.

Книжка довзийтача кьамаьлдир ГІалгІай Илман-тохкама Юахарганаькъан Ч.Э. цІерагІча гуманитарни института кулгалхочо Оздой Джамбулата. Цо лакха мах оттабир баь баьннача балха, иштта белгалдир, из Илман болх лоархІаме хилар мехка истори довзийтача даькъе. Оздой Джамбулата иштта аьлар, ше кулгал деча института Илман болхлоша, Котало йоаккхаш ГІалгІай кьамо юкьедеда даька довзийташ дук-

хача хана денз кьахьеге, исторически бакьдар меттаоттаде гІерташ.

Кхетачен доакьашхоша: Илман болхлоша, юкьарлон викалаша, культуран даькъ тІарча наха, хьехархоша - белгалдир цу тайпара проекташ чІоаргІа лоархІам болаш хилар, цар кьаман цьхоагІо, белгало, дагалоаттам, лерхІам тІехьа тІаюагІача вай тІехьенна довзийт; турпала, сий дола Даьхен Гүлакхаш дагадохийт.

«Кавказ лораеш лаьтта тІом» бовзар - из Сийлахь-боккхача Даьймехка тІема турпалхой сий дар да, цар лерхІам бар да, цо дІахьоьу исторически кергтерча Илман кхетама никь. Ер кьахьегам а исторически дагалоаттама дийна оагІув я, укхо чулоац Илман чІоаргІо, нийсхон оагІув, дешара мах бар, Даьхенцара безам.

Цу чІоаргІоно цох мах бола таро ю, духкача шерашка хургйола. Из эшаргья тохкамхашта, хьехархошта, студенташта, ший Даьхен истори мел дезарашта.

Шахьара администраци Наьсаре рейд дІахьош хилар

Султиганаькъан Йоакьан

Йоалаца, кьахьегаме оагІонца дувзаденаьрш боагІача боараме лорадеш дий хьожаш, болх дІабихьар Наьсаре. Из хоам «Сердалога» бера шахьара мэрэ болхлошкара.

«Шахьарерча хІама йохкача моттигашка рейд дІаьхьа арабаьлар администраце, прокуратуран, Роспотребнадзора, Федеральни йоалах йолча моттига, кьахьегаме Гүлакхех йолча министерствон болхлой», - йоах тхога бенача хоамо. Наьсарерча 50 тика чуГІолла чакхбаьлар рейд дІаьхьораш. Цигара болх Іаьдала бокьоно дІадехача тайпара тоабай бий хьожаш хилар уж, деррига хьатохкаш.

ХІама йохкаш вола 20 саг йоал дІателача моттиге дІаьзвay вац, хІаьта 12-не моттигерча кьахьегаме Гүлакхача дувзаденаьрш чакхдаьхадац. Гучадаьнна кхоачамбоацараш меттадоаладе, аьнна, кІир ха елар болх дІаьхьорашта, нагахьа из хІама теркал ца деш дуте, тикаш дІаьковларгья, аьнна, хьалхадакьхар. ХІама йохкарца дувзаденаьрш боагІача боараме тоадаь латташ хила деза.

Къаман проекта моттигашца бартчлоаглама болх дӀахьош латт вай мехка

Султиганакъан Йоакъап

Вахарера моттигаш меттай-оалаярах йолча къаман проектага гӀолла 10 никъ тоабеш болх дӀабахьа лерхӀ вай мехка 2026-ча шера. Цох даь бартчлоагламаш да. Из хоам «Сердалога» бир цу оагӀонцарча министерстве.

«Нийсса ах болх чакхбак-кха эшаш дар хьакхьаьчад, цунга хьежжа дӀайха денош хьаотта-шехь болх дӀаболабергба, Дала аьннадале. Къоастаяьча ханага хьежжа, чакхдаха лерхӀ деррига балхаш», - белгалдир накъий гӀулакхех йолча министерствонна хьалха латтача Хаматхананакъан Батыра.

Болх дӀаболабе Ӏалашде дезараш тахан 80%-га кхоачаш кийча да. БархӀ моттигацара гӀулакх чакхдаьккха даьннад, шин накъашца дувзаденнараш а кастта кийча хургда.

Цу оагӀонцара гӀулакх боагӀаца боараме чакхдаьккхаро оттаяьча хана шоай болх йистебаккха аьттув лу къаьнегам-хошта. Укх шера тоаде дезараш вай мехка лоархӀаме дола накъаш да.

«ГӀалгӀай Ӏадатий йовхал» яха кхоллама накъа базар хургья Илдарха-ГӀалий тӀа

Гаьнеанакъан Мартина

«ГӀалгӀай Ӏадатий йовхал» яха суртанчий, дизайнерий базар дӀаяхьа лерхӀ шахьаре, хьатӀадоагӀаца шоатта дийнахьа. Вай мехкарча тайп-тайпара хӀама шоай кулгашца хьарий балхаш довзийтаргда цига.

«Пхьарий балхий Академи GorsmId» яхача гойтаме-базар тӀа шоай цӀагӀа лелеа, иштта марха дастара лархӀа, мархий цӀай долча дийнахьа сага совгӀата яла хӀамаш эца аьттув хургба бахархой.

«Сити Центр» яхача моттига доазон тӀа Иуиран 10 сахьат даьлча дӀайолаенна сарахьа бархӀ даллалца латтаргья базар», - дийцар тха газетага кагирхой кхетачен ЦӀен болхлоша. «ГӀалгӀай Арт» яхача оагӀоно боаржабеш ба из болх «Роскагирхой. Гранташ» яхача моттиго, иштта Магасерча кагирхой моттиго хьаллоацаш.

«Ший культура езар, лархӀар хьагойташ, къаьнегаш долча кулгий йовхал белгал-еш йола кхетаче хургья цох. Хьадувла цига шоай дезалашца вай пхьарий оагӀув хьаллаца, цар говза балхаш довза», - аьлар цу кхетачен хьалха латтача Байц Халиса.

Кердача аьттоний дӀоагӀа

Эзараш туристаш ба вай мехкара хозал йовза ловш

Султиганакъан Йоакъап

Дунен моттигашка гобахар тхьоврача хана денз адама дезаденна хьадоагӀаш гӀулакх да. ХӀара тоабан юкье хинна хургба-кх доазол дехьара моттигаш йовза ловраш. Кхьийолча моттигий хьал, куц довза безам болаш хул моллагӀа саг. Вахарера хӀамаш дӀахьа эцар, довзар циггара хьадоладеннад.

Цу ханашка-м чӀоагӀа чоалхане, ма дарра аьлча, кхераме а хиннад дунен гобаохаш лелар, хӀана аьлчаший нахаца цхьаккха тайпара бувзам боацаш, хоам боацаш лела везаш хиннав. ХӀаьта тахана-м деррига а тоадедненнад ала йиш я цу оагӀонца.

Туристашта мел эшар Ӏалашдаьд, миччахьа безаш тӀаэцаш а ба. Вай къамо геттара а лакха лоархӀ арахьара тӀавена саг, толашагӀа мел дар цунна гойта, духьалдахьа гӀерташ хул вай. Вай Даьхенах дола кино санна хӀама да-кх туризм яхар... «Дошо гӀала» яха къамашта юкьера фестиваль я вай мехка дӀахьош, цу юкье дакъа лоацаш ба российский, доазол дехьара кинематографисташ. Таханарча киноца къаьнегаш болча, лакха начӀал долча говзанчий балхаш го аьттув ба накъа. Вай Мехкадас цох лаьца белгалдир:

- Кинофестивала доазув хинна Ӏац из. Къамашта, тайп-тайпарча ханага кхачача наха юкьера бувзам ба из. Къаьстта лоархӀаме да из фестиваль вай мехка дӀахьош хилар.

Кинорежиссёрараш, сценаристаш, артисташ вай мехка Ӏеш цхьа ха яьккхачул тӀехьагӀа, ГӀалгӀайчен моттигашка цхьацца балхаш доаржаде лерхӀаш хул. Вай мехкара хоза, тамашийна дола Ӏалам геттара товш хул цар лаьрхӀачунца.

Цул совгӀа, вай къаман накъа дувхар, оамалаш, Ӏадаташ а моллагӀаца сюжете йизза моттиг дӀалоацаргарех да. Цудухьа дикка даьккхача шин-кхьа кино вай Даьхе дӀайовзийтаргья дерригача дуненна.

Тахан хьадаьннача кердадарашка гӀолла лоаман гӀалаш, хьийдда доагӀа хиш, кхуркхолгаш, цига лела оалхазараш, оакхарий тамашийна хоза дӀагойта йиш я. Тахан интернета оагӀонашка гу вайна мехках йола иштта яьха виде-ош. Вай къамо доаккхал ду укх мехках, дерригача дунен из дӀабовзийта гӀерт вай. Дукха хӀамаш гучадувлаш, истореца лоархӀаме моттиг я вай мохк. Вай мехкарча Илманхошта санна, ерригача Россе а тамашийна хеташ дола хӀамаш да укхаза.

Массанахьа кхача гӀерташ, деррига довза ловш хул вайцига хьабаькка хьаьший. Тахан вайна ховш да-кх дӀаяхача хана гӀалгӀаша базархошца, лорашца, бӀухошца, иштта кхьбарашца бувзам лелабаьлга дӀа-хьа ухаш. Илманхой, туристий цу оагӀонца дувзаденнараш довза безам хул. ХӀаьта дезалашта юкьера хӀама массайолча ханашка деза, ший тайпара лоархӀаме хиннад

вай къаман.

Арахьара хьатӀаухараша цу оагӀонца дувзаденнараш дайдар кхераш хиннаб нах. БӀаьшераш хьалха денз лорадеш хьадахьа Ӏадаташ, оамалаш, культура боча йолаш леляьй. Таханарча хана вай мехка тӀалатташ бола нах дукха хӀама дайзе, Ӏомадийя болх. Ма дукха а да-кх царна тамашийна хетараш, цецбувлараш, хӀаьта цхьадолча вай Ӏадатех хьегаш хул хьаьший. Хьаьша массайолча ханашка веза лелаве Ӏема болча гӀалгӀашта лоархӀаме да тахан уж хӀамаш.

ХӀаьта геттара дика хургда аьнна хет воашта юкье гаргагӀа йола туризм йоаржайича. Къилбаседа Кавказа бахархой СКФО моттигашка гӀолла гобоаккхаш хила беза. Вай безам хул чӀоагӀа Ӏаьржача фордага, Арктике, Сибре кхача.

Из деррига а тоам беш да, бакьда каст-каста гобоаккхаш хила деза вай АьдагӀой, Ставропола, ГӀаьбартой-Балкхарой, иштта кхьийолча гонахьа ядача моттигашка гӀолла. Къилбаседа Кавказе дахача къамий дукха оамалаш, Ӏадаташ тара да, лерхӀамаш а вӀаший гарга да вай.

Кхьдолча къамий культураш йовзар, ший къаман гаргадар теркалдар, вӀаший бувзам чӀоагӀбар лоархӀаме да. Россе Президента йоаржаьча «Туризми хьаьша тӀаэцари» яхача къаман проектага гӀолла вай мехка дукха туристаш кхачаб тӀехьарча шерашка. ХӀара шера хоалуш, тоалуш доагӀа из гӀулакх.

Вай мехкадас Келама-танакъан Махьмуд-Ӏаьлас

дукха ха йоацаш белгалдир, из проект вай мехка дикка беркате хиннилга, цох пайда баьннилга. ГӀалгӀайчен хӀама тоадеш, дуккхача адама вай мехкара хозал дӀагойташ къаьнегаш ба тахан. ГӀалай мехках бӀаргтоха Гаьнарча Малхбобалера, Уралера, Калининградера ух нах тахан.

ХӀаьта цхьан хана-м вайна вӀалла дага а дацар, укхаза иштта адам тӀалаттаргда аьнна. Тахан лоаман моттигашка кура бовхьамаш долаш латта къаьнарча исторе тешаш хинна гӀалаш дерригача дунен тӀа йовзаш я.

Белгалде деза, туризман хьал мехка цахаддаш къаьнегаш, тоадеш латтилга. Цхьан хана вӀалла дог доахилга а ца хинна хӀамаш да тахан туризм йоаржаеш кхоачашдеш латтараш. ЙовзаргӀоацаш боккъал башха тоаьй лоаман моттигаш, накъаш. ХӀаьта эггара лоархӀамедар из болх боагӀаца боараме, тӀехьаленна аьнна дӀабахьар.

Тахан гӀалгӀай мехка хинна дӀавахар, юха укхаза кхача ловш хул. Доккхий ахчаш хьа ца дойя а, дерригача дунен вай мохк дӀабовзийтаргба туризмо; вай Ӏадаташ, оамалаш, культура езаенна эзараш адамаш цӀагӀоргда.

Туризмаца дувзаденнараш тоадеш латтаро дикка пайда бу вай кагирхошта. Ший хӀама дезар, лархӀар, Дала шийна хьаденначох доаккхал дар – из хам бе хар да... ХӀаьта вай мехка дукха да хам баь варгвоацараш!

«Мишта де деза Даьхенна г'улакх?..»

Галг'ай мехка кхетаченаш хилар,
Осканаькъан Сулумбика турпалча г'улакха 34 шу дизара хетаяь

Газданаькъан Ахмад

Галг'айчен культуран-салолама моттигашка д'айихьар, Российски Федераци хьалхарча турпала Осканаькъан Сосарк'ий Сулумбика караг'даьннача доккхача г'улакха 34 шу дузаш, цун ц'и даим хург'юлаш язьяь Даьхен авиацие исторе т'ла, цо денал дола г'улакх гойтар 1992 шера саякура бетта 7-ча дийнахьа. Арг'анара шийна хьалхашка латта декхар кхоачашдеш, МиГ-29 фецирча т'ема кемаца, хала хаоттам нийсбалар бахьан долаш, из т'лаваьг'лача кеман авиациоризонт оала г'ирс болх беш хинабац. Цу хана, кхы де х'лама доацача хьале нийсвеннача Осканаькъан Сулумбика ший кема, нах бахача моттиге чу ца дожийта дага волаш, д'адигар нах боацача моттиге. Из бахьан долаш дукха нах к'алхарбаьлар, бакьда ший валар хилар цигга.

«Осканаькъан Сулумбика караг'даьнначар - из, лакха профессионални говзал хиларал совг'ла, к'юнача т'ехьенна дола вахара масал да. Цун денало хьагойт эпсара сий мел мах болаш да, маьрша нах лорабарах мел бехктотхаме вар из, Даьхенна мел мут'лаха вар», - йоах Керда-Редант оалача юртарча культуран Щен кулгалхочо Хоаной Марета.

Цу культуран моттиге д'айихьар «Лерг'воацача дозонашка вахар» яха кхетаче. Осканаькъан Сулумбиках бола литературно-исбахьаллен хоам юкье а боаккхаш, из болх в'лашаг'беллараш хьежар сага, мехка вахархочун, Даьхен визача виий оамал гойта.

Юртарча библиотекан кулгалхо йолча К'юриганаькъан Марема кийчбаьбар книжкай гойтам, цига го йиш яр биографе йоазош, цо болх баьча тайп-тайпарча ханашкара архива материалаш, газета т'ла кема теа йоазош, документальни материалаш, цун караг'даьннарех дувцаш дола масалаш, уж дар дерригаш а Осканаькъан Сулумбика вахарах лаьца, балхах дувцаш. Дагалоаттама кхетаче хиннача доакъашхой таро хилар сага вахара исторе оаг'лонаш к'юаргаг'ла йовза, цун к'юаргга хьаьк'ял хилар, хоза оамал, денал, кьахьегама т'ера хилар, из ц'ена саг хилар б'аргаго.

Хоаной Марета культуран Щен дешархошца кьамаьл хилар, цо гойтар Сосарк'ий Сулумбика биографе оаг'ув, иштта шераг'ла довийтар 1992 шера саякура бетта 7-ча дийнахьа нийсденна х'лама. «Сигале низ барий я» яха видео гойтар цун ахкан хана д'лахьош хинна балха говзал лакхья-

ра оаг'лонаш ювцаш, фецира кема сигала хьалдаьлча цунна караг'доалаш хиннар гойтар, иштта т'ехьарча хана цо кхоачашдеш хинна декхар довийтар, кхыдола тешалаш кхийлар цун новкьосташа, нийсархоша цун профессионални говзалах, деналах лаьца.

Бераш дика дакьа лоацаш хулар из дувцача хана, цар белгалдора Осканаькъан Сулумбика исторе дукха сийрда оаг'лонаш хилар. Цунна караг'даьнначар - из эггара лакхаг'ла дола сага денала масал да, даим кагирхошта лоарх'ламе а хургда.

Кхетаче д'лахьош, боккхаг'чар Турпалхочох бола дагалоаттам лорабар дийхар кхувш йоаг'лача вай т'ехьенга, цун тара йола т'ехье хилара т'акхувш уж хила безилга хьалхадаккхар. Культуран Щаг'ла юмалучарна ловца баьккхар ц'ена, шоаш лаьрх'лача дикача г'улакхаш т'ара ца боалаш, уж д'бабахар ловш, Осканаькъан Сулумбика Даьхенцара безам дег чура ца боалаш уж хилар дезаш. Вай мехкахочо караг'даьнначар д'ахо дахаш да наьха дегашка, Даьхен хьашташ кхоачашдара кердача т'ехьенна низ чуболлийташ.

Из уйла чоаг'беш дар «Турпалхочун вахар - дика масал, Даьхен мишта г'улакх де деза хар» яха Денала сахьат д'дахьар, из хилар Дола-Коарча культуран Щаг'ла.

«Тха кхетаче дика масал гойташ я, хьалхадоккхаш эггара доккхаг'ла дола Даьхен декхар кхоачашдаь хиларах», - аьлар культуран-салолама моттига кулгалхочо Алерой Билала. - Осканаькъан Сосарк'ий Сулумбика - ц'ихеза т'ема л'етчик, авиацие инарал-майор, Россе герзашцарча низий Министертвон ВВС Липецки кийчон центра кулгалхо - хьалхарча-

рех хилар Россе Федерацие Турпалхой муг'ларашта юкье. Из еза ц'и цунна елар валарца 1992 шера бекарга бетта 11-ча дийнахьа РФ Президента Амарах.

1992 шера саякура бетта 7-ча дийнахьа, т'ема-дешара даькь т'ара болх д'лахьош, МиГ-29 фецира кема чудожача хана, Осканаькъан Сулумбика таро йолаш вар ше к'алхарвала, цу кема чура чукхосавала. Бакьда цо кхыча беса лаьрх'лар, турпала денал гойташ, ший са к'алхоттадеш, кема наха т'ера д'адигар цо. Из бахьан долаш, дукха адам дийна дисар. Из ше велар, бакьда нах к'алхарбаьхар».

Дола-Коа кхетаче д'лахьош, цун доакъашхоша дика кхетадир Сосарк'ий Сулумбика караг'даьнначар, цун вахар. Царна байзар цун никъ, профессионални толамаш, цун валар мишта нийсделар.

Культуран Щаг'ла юмалучар байташ йийшар, уж хетаяь яр Турпалхочунна, берий оазашца хьахозаш дар ноахала баркал, л'етчика деналах цецбалар, цар цунцара мах баь варгвоаца лерх'лам.

Из моттиг д'ахо тоайир «Йоккха сигале» яха книжкай гойтама, из в'лашаг'беллабар библиотеке. Цига го йиш яр Сосарк'я Сулумбиках дувцаш йола материалаш, цун профессионални лакха говзал хилар, ц'аккха дицдургдоаца цунна караг'даьнна денал, майрал. Иштта цига яр Сосарк'ий Сулумбика вахара никъ гойташ йола материалаш а.

Сага денал белгалдоал цьа хало хьалхашка нийс'елча, ший вахарал лакхаг'ла сага вахар оттадеш йолча моттиге. Сулумбика караг'даьнначар вайна доккха масал да дика г'улакхаш леладара, сага декхара лакха мах хилар хьалхадок-

аккх цо.

Мехкахошун дагалоаттама йоккха белгало хилар «Сигален сий долча вола хетаяь» яха моттигах, из д'айихьар Юкьерча Ачалкхен культуран Щаг'ла. Цига дийцар гулбеннарашта, ший дукха йоацача вахара хана (леча хана 49 шу даьнна вар из), Осканаькъан Сулумбика караг'даьлар моллаг'ча т'ема л'етчика сий доаккхаш дола г'улакх. Кхетаче д'лахьош, к'юнача бахархоша байташ йийшар, уж хетаяь яр вай турпалча л'етчика, иштта гойтам бар, Россе Турпалхочун вахара оаг'лонаш ювцаш.

Осканаькъан Сосарк'ий Сулумбика караг'даьнначар лорадеш, дахаш хургда адамий дегашка, Россе тайп-тайпарча мийингашка бахача наха а из дагалоаттам лелабу.

Турпалхочун сийна Галг'айчен эггара лоарх'ламег'ла йолча транспорта оаг'лонна - «Магас» аэропорта цун ц'и енна, иштта Липецка урамашка, Галг'айчен юрташка, шинна а мехка ишколашка цун ц'и лелабу.

Осканаькъан Сулумбика т'лаваьг'ла фецира кема чудежача Липецки областе дагалоаттама сийленг оттадаьд, дагалоаттама моттиг «Магас» аэропорта даькь т'ла а яьй, цига республике чувалоача сагага моаршал

хоатташ санна йола дагалоаттама белгало кхеллай, Шолжа шахьара керттерча майдан лакхача моттиге гуш да Россе Турпалхочунна хетаяь сийленг.

Музей хьайийллай Осканаькъан инарала хьамсарча ишколе. Укхазо го йиш я тамашийна мах бараш: Турпалхочун ший доалахьа хинна х'ламаш, цо кема чу ваг'лаш лелаеш хинна кий, йоазоний книжка т'ара муг'лараш, эскадрилье каьхаташ, наькх т'ла доахкадаь седк'ий, сурташ, аудиооазон оазаш.

Липецке х'лара шера, Турпалхо веннача саякура бетта 7-ча дийнахьа, шахьара керттерча аллее д'лахьу т'ема даькьа лаьрх'ла в'лашаг'кхетар. Доакъашхоша зизаш доакк Осканаькъан Сулумбика сийна Авиаторий майдан мемориале.

Добринска лавттан Хворостянка юрта йистте, Осканаькъан Сосарк'ий Сулумбика сийленг латтача д'лахьу дагалоаттама кхетаченаш; моттигерча бахархоша, т'ема-патриотически организацеша дакьа лоацаш.

Осканаькъан Сосарк'ий Сулумбика ц'и яхаргья наьха дегашка, иштта хоадам болча г'улакхашка, ладаташка, тешала каьхаташка, цунна караг'даьнначар даим хьалхадоккхаш.

Лохерча Пхуй болх дӀахьош боахкарашта, кхалнаьха мосаш хьалъехка маха корабир

Гаьгенаькъан Мартина

Лохера Пхуй яхача гӀалай юрта шоай болх дӀахьош боахкача археологашта, кхалсага мосаш хьалъехкаш лелабаь маха корабир. Из хоам «Сердалога» бера «Техьале» яхача тӀогованчий ишкола болх-лошкара.

«Малхарча каша яьдача кьонача йийи керта тӀехка юхе иллаб из. Археолога Крупнов А.Б. ший балхашка яздаьд цох. Иштта «Бишт» яхача гӀалай моттиге болх дӀахьош хиннача Понгананькъан Мухьмада археологически тоабанна а корабаьбар из санна бола маха», - йоах тхога кхьача хоамо.

«Уж хӀамаш вайна лоархӀаме я, хӀана аьлча царга гӀолла кхетаду вай кьанарча ханашка баьхача вай кьаман наха малагӀа тайпара хӀамаш лелаяьй», - дийцар «Техьале» яхача ишкола кулгал деча Султигананькъан Рамзана.

ИнГГУ дӀайихьар гӀалгӀай метта, литературан деношта хетаяь ЯХЪ

Гаьздананькъан Ахьмад

ГӀалгӀай метта, литературан «Хоза мотт» яхача ГӀалгӀай паччахьалкхен университетта филологически факультета клубо «Бовза, беза хьай мотт» яха яхь дӀайихьар. Из хетаяь яр гӀалгӀай метта, литературан 10 денна.

Хьакьале яхьаш дӀаяхьа лаьрхӀар студентий меттацара безам совбоакхаш; иштта гӀалгӀай метта дешаш, багхбуьцама мах бараш доьвзаш; тоабашца болх бар дегӀадоаладеш, иштта гӀалгӀай меттала гӀалат доацаш йоазув дара таронаш хьаеллаш.

«Яхашка дакъа лоацаш хилар ерригача факультетий студенташ, филологически факультет цу юкье а йоацаш. Цу гӀулакха факультетерча пхе студентах латташ йола тоаба вӀашагӀйолла езар, тӀаккха цар тайпан цӀераш болх вӀашагӀбеллачуна дӀаяхьийта езар. Яхь хилар саькура бетта «17-ча дийнахьа», - аьлар «Сердало» газетата ИнГГУ зарбан болх лелабераша.

ГӀалгӀай метта, литературан итт ди тӀахьехаш да кьаман меттага гӀолла ноахалий бувзам чӀоагӀбара. Карарча шера итт ди дӀахьоргда, гӀалгӀай мотт шаьрбеш.

Эхь сомадоаккхача деша низ

Яь ди дездеш я, гӀалгӀай байтанча Дидигананькъан Раиса

Гаьздананькъан Ахьмад

70 шу дизар дездеш хилар вай кьаман цӀихеза байтанча, хьехархо, юкьарлон оагӀон доакьашхо йола Дидигананькъан Раиса. Вайна массанена ма харра, Раиса лакха начӀал долаш, тайп-тайпара балхаш леладеш хьайоагӀаш саг я. Ше кьахьегача шерашка цо вайна бӀаргадайтӀад из деррига, цул совгӀа, цӀаккха а ший дега низ мелболийташ саг яц из, мел дукха халонаш вахаре нийслон а.

Тамашийна хоза, кӀоаргга дег чу кховдаш я Дидигананькъан Раисай байташ. Гуш да, ше мел яздаьр цо дег чура, вахарцара ший уйла, нигат доржадеш кхелла долга. Еша догдоагӀаш йолча ший байташка гӀолла автора вайна дукха хӀама довзийт вахара оагӀонашкара. Цо массахана белгалдерех да, саг ше мичахьара хьаваьннав ховш хила веза никъ дӀахобахьара, яха дешаш. КӀоаргга уйланга вохийташ бола цун кхоллам ца безаш саг хургвац аьнна хет литература лоархӀарашта юкье. Кьаман ладатех, оамалех, вай мехко тхьоврача ханашка денз хьабена атта боаца никъ бовзийт Раисас вайна.

Байтанча чӀоагӀа лоархӀаме да кьаьстта из хӀама, хӀана аьлча ший кьаман йизза йол йолаш, цун истори лоархӀаш хьаенарех я из. ЧӀоагӀа доаржадеш дувц Раисас даьй никъ, цар лорадеш хьакхачийтар боккхача лерхӀамца дӀаходахьа дезаш хиларах, кьонабарий дегашка из оамал бера хана денз чӀоагӀе езилгах. Ший селхане ца йовзача сага кхоане а хургьац, оалаш хьаденад вай кьаман юкье, цунна тӀатайжа да цӀихезача байтанча балхаш. ГӀалгӀай литературан дошоча ганза юкьеяхай цун произведенеш. Уж ешаш вай теркалду, автор ший даьй истори, цар ладаташ лоархӀаш йолга, кьаманца дувзаденнараш цун дега боча долга. Даьша етта тура

кхьча мехкашка а цӀихеза йолча Раисай кхоллама никъ мишта дӀаболабелар, малагӀа хӀамаш керте увтӀадеш кхоллаш я из ший байташ. «Дидигананькъан Абукара Раисай кхоллам бовзийташ дар сайрен керттера дакъа. Шоашта езаенна йола цун байташ ешаш, цун вахара наькьах дувцача хана цхьацца хаттараш телаш дӀайихьар бераша из сайре. Массехк оагӀонцара цун кхоллам бар цу дийнахьа байзар», - дийцар «Сердалога» культуран Цен исбахьален кулгалхо йолча Манкенаькъан Зинас. Иштта йола кхетаченаш дӀахьахьар чӀоагӀа лоархӀаме да ураотташ латтача кьонабарашта.

Шоай кьаман йоазонхой; цар кхоллама, вахара никъ бовза беза царна, хӀаьта Раисай байташ-м цкъа йийша-чоа атта йицдургьарех яц. Бера хана денз, из никъ дего хержа хиннай цӀихеза байтанча, хӀаьта вахара никъ бовза йолаелча, боккхийбараша гӀо деш, ший дега оаз каьхатага, байташка гӀолла йовзийта йолаеннай из дуненна. Байтанчан никъ-м атта хилац, байтий гуллам бешача хана иштта ца хете а... Бокьонца вола байтанча хинна наьха дегаш сомадаха дикка кьахьегам эш, лакха начӀал дег чу долаш а хила веза. Дидигананькъан Раисай байташка гӀолла вай теркалду, автор ший дега хьал, шийна мел дезар, лоархӀар, ше кхача гӀертар йоазонга гӀолла малхадаккха гӀертгилга. Ди-бийса ца кьовсаш, кьахьегам хиннарех я из саг, из вай зув цун кхоллам бовзаш.

Вай кьаман культуранна, литературанна юкье лоархӀаме дакъа дӀалаьцарех я из. Суртанча тарра ший вахара сурт довзийт цо вайна байташка гӀолла. Кьаьстта бераша ешаш хилча ма зовне а ек уж! Хье-

хархо йолаш а хьинаре кьахьийгарех я Раиса. Дешара кхетам баларал совгӀа, дешархошта нийсагӀа, беркатерӀа бола никъ харжа гӀо деш хиннарех я из, цар дега доттагӀа я ала мегаргдолаш я. Цо хьийхача, тахан культуран оагӀонцарча моттиге болх беш волча цхьан сага дийцачох, Дидигананькъан Абукара Раиса боккьал башха, ший дешархоцун дега хьал довза ховш йола хьехархо йолаш яха йисай цун уйлашка. Тайп-тайпарча моттигашка болх беш, тӀадила декхар бехктокхаме кхоачашде, ший никъ нийса дӀабахьа ховш ше йолга бӀаргадайтӀад цо.

Культуран, дешаран оагӀонца дикка кьахьийгарех, ше хьатгӀайца гӀулакх лакха терко лоаттаеш дӀадахьа гӀийртарех я из. ГӀалгӀайчен халкьа байтанча, культуран оагӀонцара цӀихеза болхло я из тахан. Россе йоазонхой Союза, Россе Литганза доакьашхо я. Юхьанцара цун вахара никъ бовза эттача вайна гу, из саг боккха болх дӀахьош лаяттарех йолга. Оалаш да-кх, ше леладер дезаш волча сага цунца юьзаеннача халонех вӀалла хало а хетац, аьле. Дидигананькъан Раисас ший байташ ешаш дола сурт-м цун дега безамах, йовхалах диза хул. Даьхенца, кьаман истореца дувзаденнараш лорадара тӀахьех цо кьона тӀехье.

Дикал кхоллаш вола саг беркате хӀама хьаллоацаш, массанена из дӀадовзийташ хул, ишттача мугӀарера саг я Раиса. Кьаман хӀамах дог лазаш, Даьхенца дувзаденнараш хьамсара хила дезилга хьалхадохаш, яьхай из. Книжкай тархен тӀа йизза моттиг дӀалаьцарех да цун гулламаш. ДӀахо а иштта хьинаре, говза кьахьега аьттув, низ хилба кьаман лоархӀаме йол йолча Дидигананькъан Абукара Раисай!

Къаманцарча безамо низ тела кхоллам

Газданаькъан Аьсета гойтам хургба Паччахьалкхен ИЗО музейе

Газданаькъан Ахьмад

«Щенгахьа боагIа бIаьхна никъ» яха Газданаькъан Аьсета гойтам дIабакхьа кийчо еш ба тахан, Паччахьалкхен ИЗО музейе. Исторически оагIонца вай къаман лоархIаме дола хIама да автора ший балхашка гIолла гойтар. 1944-ча шера саккура бетта 23-ча дийнахьа, цхьаккха бехк бо ацаш, вай къам мехках дохдаь; гаьнарча, хийрача Казахсатане Юдахьийтара хетабаь ба из боккха болх. Вайх хIаране дега гарга, хала дола хIама да из! «Къонабарашта къам мехкахдакхар мишта хиннад гойташ бола болх ба из. Боккхийбараша дувцаргда цу деноех лаьца, цига лайнача Iазапах, вай къам, ца дохаш, юха мехкадаларах», - дийцар «Сердалога» музейе болхлоша.

Газданаькъан Аьсета, ший кулгалшца говза къахьегаш, вIашагIбелла боккха, хам баь варгвоаца болх ба из. Цу хана гIалгIай хинна къаьнара цIенуш мишта хиннад, малагIча хьале эттад къамо мел даьр гойташ я Аьсет. Цун цIи вай мехка, иштта кхыча моттигашка а дика йовзаш я. ГIалгIай къаман культуран хIама хьалоацаш, цун литературе, исторе лоархIаме дакъа дIалоацаш, хьинаре къахьегаш йола саг я из тахан. Тайп-тайпара да цун говза кхелла балхаш, гуш да, хIара хIама автора дега йовхалца кхелла долга.

Цихеза байтанча, проза-

ик, суртанча, кхоллама болхло йолаш из хьайоагIа дикка ха я. Йизза моттиг дIалаьцарех я из тахан вай литературе; хоза, дог хьоасташ ба цун мотт, дукха хIама довзийташ, хьаделлаш да цун йоазош. Ма дарра аьлча, Дала кIоарга начIал денна саг я из. Россее йоазонхой Союзда доакъашхо хилара тарра, республике дика довзаш, дезаденна да цун книжкеш. Къаьстта дог тохадолитташ я цун нана хестаеш йола байташ, берашта лаьрхIа мел яздаьр. Тахан тайп-тайпарча проекташка дакъа лоацаш, вай наьна мотт лорабара, цун хьал тоадара тIехьа къахьегаш болх лелабу Аьсета. Бакъда дуккхачарна хац, литературан оагIонца цихеза хиларал совгIа, Аьсет суртанча йолга, кулгалшца цо тайп-тайпара чIоагIа хоза хIамаш хьаелга.

Белгалде деза, ше мел кхоллача балхашца Аьсета вай къаман вахар, истори гойтилга, из деррига доаржаде, малхадаккха безам болаш из къахьеге йолаеннилга. Бера хана денз, кIоарга начIал долаш хиннача цунна карагIдаьннараш кIезига дац таханарча дийнахьа. Цо дукха гойтамаш дIакхихьад мехка, хIаьта хIанз хургболча гойтаме цо вайна довзийтаргда къаман халача ханашка денош. Ди, бийса ца къовсаш; къахьийгад Аьсета из болх вIашагIболлаш. Къаман истореца, культураца дувзаденна мел дола хIама чIоагIа боча да цун дега.

Из деррига а, ший говзача балхашка гIолла, къонабарашта дIадовзийта, исторе Юдийийта гIерт из. Даьхенах хьегаш, цун морзонга сатувсаш

даьха шераш, дега хийра болча гаьнарча мехка текха къаман гIайгIа, бала гойташ да Аьсета балхаш. ХьалхагIа хинна цун гойтамаш бIаргадIаьнарча дика хов, из мел кIоарга, хьинаре къахьегаш саг я. Ший къаман йизза йоI я ала дезарех я Аьсет! Цун бала ший бала лоархIаш, цун истори дийндеш хьаенарех я из. Цун дукха да къамо лакха мах оттабаь балхаш.

Автор дIахо а тIателла къахьеге лерхIаш я, дукха да цун уйлашца, дег чу ткъамалдаккха дезаш... ВIалла а харцахьа хургдац, цун гойтам цкъа байнарашта атта бицлургбарех бац аьлча, цун балхаш довзачар дика кхетадергда аз яхар. Укх наькъа Паччахьалкхен музейе хьабаькхарашта дукха хIама гургда цун кхолламцара.

МагIалбике дийцар, коммунальни хьалех бола мах дIабалара дош

Газданаькъан Ахьмад

МагIалбик-Шахьара администратце Кулгалхочо Галай Мусас балха кхетаче дIайихьар, из хетаяь яр шахьара боахама лоархIамеча хаттарашта - коммунальни хьалех таханарча заман хьисапе мах дIалуш хилара.

Кхетаче тIахьехаш яр, декхар гулдара бола болх дика тоабакхьа дIабакхьара. Цига дакъа лаьцар шахьара таронаш лелаяра викалаша, лораша, дешара моттигий кулгалхоша. Из хаттар каст-каста айдеш да кхетаченашка, хIана аьлча из кхоачашдарах тийша да шахьара вахара Iалашон болх нийса лелабар. Галай Мусас, гулбеннарашка къамаьл деш, терко тIаяхийтар ерригача Iаьдала моттигаша шоайла бувзам лелабара. Цо белгалдир, цъхана болх дIахьош хиларо мара дика толамаш даха таро лургьац, цунца цъхана коммунальни хьалех дола декхараш а шоай ханнахьа дIадала таро хургьа», - аьлар «Сердало» газетата шахьара администратце зарбан болх лелабараша.

Кхетаче дIахьош, нах Iалашбеча моттигий викалаша гойтар коммунальни декхарех бола хоам. Геттара дукха декхар доалларашта керттера терко тIаяхийтар. Администратце кулгалхочо белгалдир, из декхар кхоачашдара - шахьара коммунальни боахам цахаддаш болх бе безаш ба, цунца цъхана бахархошта хьалаш а лоаттадеш.

Илдарха-ГIалан мэра белгалваьккхар Темербенаькъан Мухьмад, «Ший ловзар» яхача телешоу толам баккхарах

Гаьгенаькъан Марина

Илдарха-ГIалан мэра Дидиганаькъан Ахьмада совгIаташца везвир шахьара вахархо Темербенаькъан Мухьмад, «Ший ловзар» яхача федеральни телешоу цо толам баккхар белгалдеш. Из хоам «Сердало» газетата бир администратце зарбан болх лелабараша.

«Илдарха-ГIалан №3 йолча юкьерча ишкола истори хьеш волча хьехархочоа Темербенаькъан Мухьмада Илдарха-ГIалан кулгалхочо Дидиганаькъан Ахьмада ше къаьстта совгIат делар, цихезача телевизионни ловзара юкье цо дика дакъа лацарах. Цу проекта хьожаш ба Россее бахархой санна, кхыча паччахьалкхений нах а. Темербенаькъан Мухьмада елар,

цо дукхача шерашка лакха говзал йолаш болх барах, дешара даькъ тIа дика къахьеге-

рах, кхувш йоагIа тIехье Даьхенцара безам совбоаккхаш хьалкхееш хиларах лерхIама

грамота, иштта мах бола совгIат», - аьлар хоам.

Из дика масал да вай ба-

хархошта, шоай низах тешаш, шоай начIал гойташ хилара», - аьлар шахьара кулгалхочо.

Бетташ-бетташ кхера а цкъаза ца батташ бус

Мотт ховраш дукха бац

Ирчакханакъан Сали

Наъна мотт ховр малав? Сога хаьтгача из нийса був- цар ва. Таханарча дийна- хьа вай метта хлама тоаден- на латташ да оалалуц сона, хлана аьлча хлара шу мел доал из ховраш кезиглуш латт: къаьнабараш длабувл, къоначар мотт кхоачам болаш дика Юмабац. Са ираз хиннад тайп-тайпарча шерашка мотт ховш болча нахаца къаьбега, царна юкье хила, царгара дуккха хлама Юмаде. Сона чам бар из Юмабарца, цудухьа аз фийла ладувгар цар хлара дешага, ца дешаш дитадор цаI къаман метта дошлорг, арадаьнна йоазонхой керда книжка. Цул совга айса дийшачох фу хет яздора газетий оаглонаш тла, сайна ховр нахаца декъар духьа. Са вовза а ладувга а дий- зад Ляьнанакъан Муста- фийга, Боканакъан Ахма- дага, Пхьилекъонгий Ахь- мадага а Махьмад-Саидага а, Котанакъан Султанги- рега, Тебой Туханага, Хам- хой Мустафийга, Чакке- накъан Ювсапага, Овшан- накъан Султан-Хьамида- га, из мугI кхы а длабаьхбе йиш яр. Бакъда цу наьха цераша кхоачам болаш я, царца барткхеташ хинна саг мотт ховш хила везил- га кхетаде. Тахан дуккхадар эргадаьннад, вахара юкьера дладаьннад.

НийсагIа хургдар аьнна хет сона, вайцара къаьста длабахача къоаноша шоашца дуккхадар дладихьад аьлча. Са вахаре хиннараш санна бола нах, масалаш дац таханарча къоначар, из сога хаьт- тача боккха эшам ба. Цул совга, дуккхача дезалашка боккхий нах бац говза, сурт кхоллаш бола мотт бувцаш, берий теркам а безам а хо- зача деша тлаозаш. Цудухьа вай къонача ноахала мотт чоагIа кегабенна ба. Цкъа- дале, тайп-тайпарча мет- ташкара хьайца, вай метта лелаш доаца дешаш нийслу цун юкье, цудухьа цар був- цар е эрсий а е гIалгIай а мотт ба ала йиш яц. Цунна юкье хила тарлу хьона вIалла дагадоаца эрсий а ингалсий а дешаш, амма цар метта чам тоабу аьнна хетац сона. Деш дола къамаьл цъан меттала деш хила деза, цох эрланд- хой худар ца деш. ГIалгIайбар бувце, гIалгIайбар бувца беза; эрсийбар бувце – эрсийбар... Уж шаккха вIашагIэбеш бувцача наха царех цъак- кха а лертгIа хац аьнна хет сона. Цу тайпарча нахагара

Юмаде хлама хилац, дуккха- дар толха-м ду цар.

ГIалгIай мотт Юма ца беш хиннача моттигашка баьхача, цигара тIаихача наха дикка юткъам баьб вай метта. Цар харцахьа бувца мотт хоз кхувш боагIарашта лоала- хошкара, шоашца дешаш долча берашкара, гаргарча нахагара. Шоай нийса боаца мотт дIаЮмабу цар къоанча тIехьенна. Цар харцахьа Юма а бийя, тIехьа тIабоагIарашка харцахьа дIалу из. Цу тайпа- ра сурт да тахан вайна юкье латтар. Со зIамига волаш е кхувш воагIаш, цIаккха ха- зацар сона «Салам-моаршал алалахь» яха дешаш. Тахан, къавеннача дийнахьа а, кхе- талуц со мишта деза «салам- моаршал ала». Хьалхарча боккхийча наха «салам-мо- аршал дIалеллахь» оалар хьан- наьхкага е манаьхкага. Из дIадала хала а хилацар, бакъ- да салам-моаршал мишта ала деза со кхеташ вац.

Тахан автобуса чу каст- каста хоз водителга: «Воти, остановке соцаелахь автобус», - оалаш. Цу чу мел болча мехкарийи кагийча наьхеи «воти» ва автобус лех- каш вагIар. Воти яха дош са хана даь-вешех мара оалаш дацар, цудухьа из цъан- на сагаца тувлавацар кхувш боагIараша, царна ховра цу тайпара цIи яр белгIа малав. ХIанз берригаш «вотеш» хинна дIабахаб: автобуса водителаш а вотеш ба, дарбанчен лораш а вотеш ба, новкъа мел боагIараш а вотеш ба. Наьха саг из вале, ала мегаргда «зIамига саг», «воккха саг», «къонах», авто- буса водителаш вIалла хлама ца аьлча а мегаргда. Кхоачам ба:

- Остановке соцаелахь, аьлча.

Цкъаза хоз автобуса чу во- дителя оалаш:

- Йижарий, вежарий, ютIехьашкадовлал, нах ба хьалтIабовла безаш.

Хоза дек, амма нийса декац. НийсагIа хургдар:

- Кагий нах, мехкарий, ютIехьашкадовлал, - аьлча.

Хийла малий ца ховча кхалсагах оал «даьци». БIарга мел яйначох хила йиш яц «даьци» а, даь-йиша я цу тай- пара цIи вай йоаккхар. Наьха саг из яле, ала мегаргдолаш дуккха дешаш да вай метта юкье. ЗIамига яле, «йиIиг» ала; кхийна яле, «йоI» ала; маьре яхьяле «кхалсаг» е «сесаг» ала. Хоза дешаш-м дукха да вай меттаца, амма уж шоаш хоза хиларга хьеж- жа нийса хила а деза. ТIаккха хул вайчох говза мотт, из нийса бувцачох ала йиш я

дийша саг ва.

Цъхайолча хана вай тер- калдац воаш мотт харцахьа бувцилга, къамаьла юкье дукха нийса аргIа йоаца ка- ламаш нийслоя из ийрчабо- ал. Вай метта хлара дош ше- ший моттиг йолаш да. Нага- хьа санна шоаш поэташ деце, ма хулла кIезигагIа пайда эца инверсех (дешай нийса йо- ацача аргIах), цо безамерIа хулийт бувцаш бола мотт, вешта аьлча, къамаьл. Нага- хьа санна сага классаш тув- лъеш хилча, цо «ва» ала деза- ча «я» оале; «да» ала дезаца «ба» оале, мишта хул цох хоза къамаьл; нийса доаца къа- маьл хул-кх цох. Нийса боаца мотт – из ийрча мотт ба. Хийла оалаш хезад сона: «Во- дашкхехь, нана йолча чувахар со». «Водашкхехь» яхар деша харцахьара кеп я, цо дикка гоалбоаккх бувцаш бола мотт. Иштта кепаш йолаш хул цу тайпарча сага «оалаш- кхехь», «дувцашкхехь» яхараш а. Цу мугIарера ши-кхо дош кхоачам болаш да цу сага мотт гоамбалийгара, цунцара чам боабара. Ишттаца сагага ладувга безам хилац.

Вай метта юкье моцагIа денз долаш да кхыча метташ- кара тIайца дешаш. Уж гет- тара дукха да Iарбашкара, эрсашкара, гонахьа дахача кхыча къамашкара хьайи- ца. Уж хозахета ийцадац, вай метта цу тайпара дешаш до- ацандаь, уж эшаш доландаь ийцад. Масала, вайна тахан чоагIа накъадоал Iарбий дешаш: таьрахь, хьарам, хьан- нала, аят, вахьи, зина, кархIат, мажлис, сужд, хьисаб, шукар; эрсий дешаш: трактор, машин, истол, полтув, кухта, моаташ- ка, мотоцикл, велосипед, чай, кхыдараш. Уж бокъонца вай къаман дешаш санна метта- ца дIачIоагIденна дIадахад тахан, цудухьа вайна эшаш а хиланза даргдоацаш а да. Амма укх тIехьарча хана мода хинна дIадахад вай мет- таца долаш дале а, кхыча къамий дешаш хьайидеш, уж йоазонна а бувцаца метта а юкьекхувлаш дола гIулакх. Ишттачарех да экономика (хьурмат), производственни (къаьбегама), письмо (каьхат), тока изолятораш (бIоагIаш тIа дагIа пелаш), хореогра- фи (халхараш), вокал (илли алар), тока линии (тока саьр- гаш), омбудсмен (сага бокъ- онаш лораер), представитель (викал), царех тарра кхыда- раш. Нагахьа санна цардараш санна маIанаш дола дешаш вай метта юкье долаш хилча, сенна деза вайна кхыча къа- мий дешаш, мотт чоалхане- берзабар мара цар деш дика хлама дац. Къаьстта а даьр-

жад укх тIехьарча хана ваха- ра бувзамашца дувзаденна, цар вIалла фу йоах ца ховш дола дешаш: мессенджер, ин- терфейс, онлайн, флешка, ги- габайт, компакт-диск, теле- грам-канал, браузер, ватсап, кхыдараш. Цъадола гIалгIай йоазув Iудийшача, из кибор- го яздыча санна хеталу, ки- бернетически меттах пайда эцаш. ГIалгIай хьаьнача, литта даьтта санна цIенача меттах хлама дисадц, цаховш нийсденна дош доацар.

Геттара чоалханедерза- даьд вай метта хьал доазол араьхарча метташкара хьа- ийцача дешаша. Наьсаре гIолла волавенна лелаш, ти- кашта наIарга хьалдийтта йоазош - тикай цIераш еша цъа иттех мотт ха беза: ин- галсий, ференгий, италой, туркий, Iарбий, иштта кхы- дараш. Вай мехка паччахьа Путин В. В. белгалдаьккха- дар, ца эшаш дола доазол араьхара дешаш метта юкье ма кхувла, аьнна. Ховш ма хиллара, цар бIехбу халкъа моллагIа мотт, боарам боа- цаш, эшача а цаэшача а уж юкьекхувлаш хилча. Наьса- ре доалла хлама-м хьо цец- валлал да. Эрсий е гIалгIай меттала язъь тика цIи гур- гьяц наггахьа мара. Кхымет- тел лорий фусамашка а хьа- даьннад из лазер. Каст-каста гу сона «Dental clinic» яха йо- азув. МалагIа къаман наха лаьрхIа яздаьд цар из, укхзаа бахараш гIалгIай хилча?

ЛаьрххIа ингалсий мотт Юмабе ха веза-кх вай тикаш, лорий фусамаш Юмае безазм бола саг. Цар тIа кхы а аб- бревиатураш а тIакхийгача, бокъонца бола гIурт хьахул цох. Каст-каста нийслу вай йоазонашта юкье УПЧ, МВД ОГИБДД ДПС, АМН, АНО, ТКО, ЦТКиКИ, ВВИУС, кхы- яраш. Дукха ха йоацаш, теле- видене гIолла нахаца ше къамаьл деш, вай мехкадас Келаматанакъан Махьмуд- Iаьлас, аббревиатура юкье- ейоалаьча сагах бехк баь- кхар, уж юкье ца а кхув- лаш, нах кхетаргболча мет- тала де шоай къамаьл, аьлар цо. Эрсий метта технически дошлоргаш тIа итгаш эзараш лоацдаь дешаш да. Уж дайза саг варгвац, цул совга хлара шера керда аббревиатураш хьахул, цудухьа белгала уж мел я ала хала хургда. Бакъ- да цар мотт чоагIа чоалха- не берзабеш хилар вIаллла шеко йоацаш да. Эшаш а йов- заш а я МВД, ФСБ, СОШ, СВО яхараш а царех тара йола кхыяраш а, цунца цъана ца хилча мегаргьяраш а дукха я. Еригаш уж йоазонна юкьея ца а гIерташ, цъаьраш царех

йоашхаш язъе мегаргья, нах дувцача хламах кхетаргбо- лаш. Хийла моттиг нийслу цу алапаша фу йоах ца ховш, интернета чу е дошлорга тIа хьажа везаш. Царех цъаьчар ши-кхо маIан долаш а нийс- лу. Лоацда аьлча, йилбазий поал ба, мотт а боацаш. Цу- духьа вай мотт математиче- ски уравненешта тараберзаш латт. Из во да, мотт мотт хила беза, математика математика хила еза. Цкъа йоазув деш во- аллаш, укх тайпара аббреви- атура нийсьелар сона ФГБУ «НМИЦК им. ак. Е.И. Чазова». Цо фу йоах ца ховш, интерне- та чу хьажа виьзар. Цох тара моттигаш дукха ювца йиш я. Вешта аьлча, хьалха хиннача бувцача меттацара, йоазон- цара хозал, чам дIабоалаш латт, е дIабаьннаб ала мегарг- да.

Цъхайолча хана, гIалгIай маIан дола дешаш дийшача цецвоал, сов Ювдала хлама бIаргадайя. Дукха ха йоацаш кофе докха кабина Iооттаеш боакхар Наьсарера кагий нах, цу тIа яздаьдар «Вайко- фе». Со-м, даьра, юхьанца из доазол араьхарча мехкаш- кара хьайца дош да мотташ а вар. Из мукъагIа гIалгIай мет- тала яздаь хиннадар, эрсий меттала даьккхача «Наше кофе» яхилга хул цох. Цъан хламах кхетац со, цкъа-дале, сенна вIашагIтехад цъаьккха тайпара а вIашагIтоха йиш йоаца уж ши дош? ШозлагIа- дале, вай маца хиннад кофе? Из кхедеш моттиг а хьадеш моттиг а хинна ханаш сона-м дагаьгIац вайцига. ГIалгIаша ширача заман чухьа кондар- баьцах деш хиннад чай, е гIалмакхий чай мелаш хин- над дира а мерза а. Цу шин дешаца гIалат дарал совга (вIаший хетта), маIанга дил- лача а харцахьа йоазув да из. Вай къаман маларца цIаккха хиннадац кофе. Них хиннад, масхам хиннад, иий хиннад, амма «вайкофе» да оалаш хезадац хIанз мара. Дукха- ца моттигашка яздаь дайнад сона чIаьпилгаш хьадеча, цу даара цIи белгалъю дош.

Нийса из дIаяздаь го дийзадац. Цъаннахьа «чIапилгаш», вокхзазахьа «ча- пилгаш, кхоалагIча мотти- ге кхыча тайпара яздаь дай- над. Из во да, дошлорга тIа хьажа тилла мегаций дук- кхача шерашка шоай болх бе безача моттигах туллаш йола цIи. Из харцахьа мел язъьча чу а ваха, чIаьпилг дуалург- дацар сона. Цунга хьежжа харцахьа хьадаь хургда цар даар ше а. Цу тайпара чу- ваха безам хилац са «Дарб» яхача аптеке а, цун цIи харц- хьа язъьндаь. Нийса язъеш

хилча «Дарба» аьнна язъе эзар из. Иштта наьна меттала гIалаташ а деш язъе цIераш дукха нийслу Насарен-Шахъаре а бIарчча кхалене а. Укх деношка Насаре яйнача цъхан машино а цецваькхар со. Хетарахъа, хий кхухъаш йола «газель» яр из. Латиний алапашца цу тIа даь йоазув деша эттар со: «Ghoza malda». Массане а теркалдергдац цу тIа яздаьр, из кхыча пачча-хьалкхен йоазув а маIан а да мотташ дIагIоргба, кхыметтел деша а ца дешаш. Из яздаьр 1938-ча шерга кхаччалца хиннача вай йоазонга сатесса хиннав. Таханара вай йоазув кегаде ловш а ба вайна цъхабола нах, царех лоравала веза. Атта Юмалуш а яз деш безаме а да эрсий алапата кIийлен тIа кхелла вай таханара йоазув. Цунца дIаязде мегацарий цо «ГIоза малда»? Наха дикагIа кхетадергда, цо доккача хIаманна дукхагIа тIагIоргбар цар теркам а. Цкъаза воаш фу леладу ца ховш, Ювдала хIама хьаду вай.

Укх навкъа хьоаха ца дича даргдац, вай йоазонхоша арадоаха книжкаш. Йоазонхо хила безам бале, къахьега деза. Этгара хьалха бовза беза, кIоаргга Юмабе беза наьна мотт. Из лерттIа ца ховш хилча, йоазонхо мишта хул цох? Вайна хезаб дошопхьараш, дахчанпхьараш, аьш-капхьараш, иккийпхьараш... Йоазонхой метта пхьараш ба, из къаьстга хоза бийца ца Iеш, хоза кхолла а ха дезаш нах ба уж. Из вай йоазонхоох вIалла хьокхалуш дац. Мотт ца ховшхь, йоазонхой хила гIерт, хоза доацаш, саг ше ийрчаваккхаш хIама да из. Цудухъа дуккхача дакъе кIалдиса латт вай литература, дIахо дIайодача хана из касташа тоалургда аьнна хIама а дац.

ХIаьта а цъаьца хувцаш де, из гIулакх тоаде гIерташ да «Сердало» яха кепайоазон ца. Берий журнал цIендаь, тоада арадоах, бераша гIалат доацаш наьна мотт Юмабергболаш, «Сердало» газет деррига арадувл гIалгIай меттала, «Литературни ГалгIайчено» керда йоазошта кеп етт, керда цIераш гучаяха доладеннад. ХIаьта а из кхоачам болаш дац, автораша мотт Юмабе а шаьрбе а беза, наха а царгара из Юмабергболаш. ТIаккха тоадала мег вай метта хIама. Оалаш да, «Бетташ-бетташ кхера а баттI». Вай меттах тахан аьлча нисагIа хургда: «Бетташ-бетташ кхера а цкъаза ца баттIаш бус». ХIаьта а сатувсаргда вай кIонача ноахала наьна меттацара безам сомбаларга, цу дакъе царна гIо де деза дашноаноша, из мотт царна мерзбеш, йоазонхоша, вай журналаша, газеташа, къаьстга а вай ишколшкарча хьехархоша. ТIаккха баттIа мег из кхера, вай дагалаттараш кхоачаш деш.

ГалгIайчен кагирхоша Селий мехкарча хьинар долча нийсархошца доттагIал леладу

Габьенаькъан Мартина

ГалгIайчен кагирхоша селашка-хьарча хьалхалаттарашца доттагIал леладу. Шин мехка викалий вIашагIкхетар хилар

укх деношка Магас-Шахъаре.

«Мехкашта юкьера хаттараш дувцара, шоай балха тIара говзал екъара ГалгIайчен кагирхой цъханкхетарий ЦIагIа вена хилар,

РФ кхерамзленах, экстремизма духъале ярах йолча Федеральни комитетта кулгалхо Гимбатгаджи Шабанов, цун балха новкъостий Дулигов Iарби, Магомедов Амир, Казуев Махач. Дувца от-

тадаь дош дар кагирхошта юкье экстремизма духъалара болх дIабахьар. Кагирхой парламента болх дегIабоалабар, цу майдан тIа хьинар дукхагIа дараш юкье-боахаш», - аьлар Кагирхой центре.

Ахархой бизнесаца дувзаденнараш шаьрдеш ба вай мехка

Султиганькъан Йоакъап

«Кхачанца дувзаденнарий хьал технологически оагIонца тоадарах» йолча къаман проекта чуйоагIаца «АПК болх» яхача федеральни проектах дIайихьача кхетаче дакъа лоацаш хилар вай мехкарча юртбоахама гIулакхех йолча министерствон, дешареи Илмани гIулакхех йолча министерствон, Насарерча ахархой техникума болхлой.

«Видеогойтатма гIолла дIайихьача кхетаченна кулгал деш бар РФ дешарах вола министр Кравцов Сергей, РФ юртбоахама гIулакхех йолча министерствон хьалха латта Лут Оксана», - дийцар «Сердалога» вай мехкарча юртбоахама болхлоша.

Цу оагIонцара дешара хьал дикка тоадарах, къахьегачар кхетама хьал лакхдарах дийцар кхетаче. Вай мехкарча ишколшкарча агро-технологически оала классаш хьа-

елларах, иштта СПО программаш йоаржаярах дийцар хьакимаша.

Белгалде деза, иштта йолча кхетаченашка дакъа лацар, кхычаргара пайдане хургдаш хьаьцар,

Юмадар тахан вай мехка къахьегарашта геттара лоархIаме долга. Мехкарча ахархой оагIонца дувзаденнараш тоадара тIехъа эшаш да из деррига.

ГалгIайчен дешархошта дика гIирсаш оттадергда; кхоллама, Илман болх лелабе

Султиганькъан Йоакъап

ГалгIайчен дешархой хьалхарчарех хургда укх заман кхоллама даькъ тIа дегIаахара гIирсаш долаш, яхаш, дийцар «Сердало» газетига ГIР Кулгалхочун зарбан болх лелабераша.

Из болх дIахьош ба «Кагирхойи бераша» яхача къаман проектах, из могаьий Россе Президента Путин Владимира. 2026 шера федеральни хьаллацар дIакхоачаргда ашарий, физика, исбахьален искусствуй

кабинеташка.

«Вай республике кийчон болх дIаболабаьб. Програма юкьеюагIаш я 108 ишкол, къаьстга бола болх дIахьу цу даькъ тIа гIирсаш, техника кабинеташка оттаеш. ХьалхагIа, къаман проекта чудоагIаш, кхерамзлен, Даьхе лораяра кIийлен, технологей кабинеташ кийчир 147 ишколе», - аьлар мехка кулгалхочо Келаматанькъан Махьмуд-Iаьлас.

Цо белгалдир ашарий, физика, исбахьален искусствуй уроках; берий чам, уйла, чура культура хилиятара лоархIаме

хилар.

Паччахьалкхено цу даькъ тIа доккха дакъа лоац. Цу тайпара, Iалашо ю ГалгIайчен

кхувш йоагIа тIехье дика дегIаяра, цун тахан йоккхий таронаш я ший кхоллама оагIув йоаржае.

Кхаьч-кхаьчача нувхаш
Юувттаераш,
бехктокхаме озаргба
Илдарха-Галий тIа

Гаьгенаькъан Мартина

Бокъо йоацача моттигашка совъянна хIамаш Юувттаерача шахьарерча кхаь сагага из хоаттарг-да, Iаьдала бокъонга гIолла. «Сердалога» из хоам бир шахьара мэре.

Цигарча депутатий Кхела кулгалхочун ГIонча волча Амакананькъан Хьусена кулгал деш, дIайихьар из аргIанара кхетаче. Цига дийцар, хIара дийнахьа рейд дIаяхьа арабувлача администратце цу оагIонцарча болхлоша бокъо йоацача моттигашка цхьаццача балхаш деча совъянна хIамаш Юувттаераш гучабаьхалга.

ДIа-хьа дийца, цига соцам бир кхаьннена а 1000 сом гIод тоха. Царна юкьерча шин сага шоашка извещени дIахьачачул тIехьагIа нувхашта лархIа контейнераш оттайир, цудухьа уж гIод ца тохаш бита лархIар комиссе.

Магасе тохк
ийлла латтача
гIувний, цар
тIа доацача
ногIарий дош

Султигананькъан Йоакъап

Магаса мэрега касткаста дехар ду бахархоша, арара кIоагаш дIа ца кьовлаш ма дита, яхаш, хIана аьлча бераш цу чу Ючулегар кхерам болаш да. Из хоам «Сердало» газетага бир доал деча давкъ тIарча администратце.

«Шахьара Iаьдало сиха теркалду цу тайпара хаттараш. Бакьда лоархIаме да теркалдар иштта, кIоагаш тIара кепаш лечкьаеш хилар», - йоах хоамо.

Цунца цхьана бахархош-ка кхайкарал ду, цу тайпара хIама ма леладе, из чIоагIа унзара да сага могаша-ла а вахара а, яхаш. Иштта кхераме да цу кIоаг чу бежан е бер чудожар. Белгалду, дукха шераш хьалха кIоагаш тIара кепаш лечкьаеш дола хьал каст-каста нийслора, уж дIачулора тиша аьшк гулдеча моттиге. Цул тIехьагIа хьамча кепаш араялар, кьоал дара хьал а лаьгIделар, бакьда хIанз а цу тайпара моттиг нийслуш я.

Юкьарча оагIонцара граждански хьал тоадалар

СВО дIаяхьарца дувзадена каьхаташ гулдеш ба вай архивашка

ГIаздананькъан Ахьмад

Тема операци дIаяхьарача дола каьхаташ гулдеш кьахьегаш ба тахан Паччахьалкхен архива болхлой. Россе истореца дувзадена лорадара, Iодаккара тIехьа дIахьош бола лоархIаме болх ба из.

«Мехкарча Госархиве каьхаташ дIачудала йиш йолаш ба моллагIча оагIонцара тIемхой, тема моттигашка хинна цIагIа сайцараш, шоай лоамца цига ихараш, иштта СВО гIо деш хиннача программой доакъашхой, СВО доакъашхой цIагIаранах. Сага ше дIадахьа йиш я каьхаташ, е архива болхло цIагIа хьавоагIаргва каьхаташка хьажа. Уж да цхьаццача тешалаш, свидетельствох, тема билеташ, дневникаш, йоазош деш леладаь книжкаш, дагалоацамаш, дIаяздаьраш, СВО доакъашхошцара интервьюш, байташ, сурташ, дагалоаттама улг, «Турпала Парта» хьаделлаш хиннараш, цар яздаь каьхаташ, иштта кхьдараш а», - дийцар «Сердало» газетага мехкарча Паччахьалкхен архиве.

Кьаьстга лоархIаме да блухочун тема никь, цун вахаре нийсеннараш довзийташ дола каьхаташ. Массана доададе аьнна каьхаташ дIачулун дола гIулакх ший чIоагIо оттайий дIахьош да. Сага вахарца дувзаденнар лорадара тIехьа дIахьош болх ба из.

Мехкарча ГАС белгалдечох, цу балха керте латтар 2004-ча шера оагIой бетта 22-ча дийнахьа №125-ФЗ араянна «Российски Федерацие архива гIулакхех» йола Федеральни бокъо я. Цу бокъон 3-ча давкъа 25-ча ст. диллача, сага вахарца бувзабена, цун беррига никь белгалбеш дола каьхаташ 75 шера чIоагIо яь дIадоакхаш да. Каьхатех дар доаржаде, бокъо йоацача тайпара дIа-хьа дала йиш яц.

Каьхаташ дIачудена 75 шу давначул тIехьагIа, архива бокъонашка хьежжа, тохкама болхлошта довзийта йиш йолаш хургда царца дувзаденнараш. Бакьда, цхьаццача йолча моттигашка каьхаташ лорадеш йола ха кхы а йIаьхьагIа хила йиш я, каьхаташ хила дезаш да из.

тий дас ше иштта оттаяь е цхьаццача бахьан долаш. Архива гIулакхаца чIоагIадаь латташ хила дезаш да из.

Мехкарча ГАС дийцадох, лораде каьхаташ хьачуэцача хана, архива болхлоша шоашта дIагIаэцар доккха декхар, боккха болх ба. Царца дувзаденна хIама арадалийта йиш йолаш бац уж. Цу оагIонцарча бокъонга гIолла лакха терко еш лораде дезаш хIама да из. Тема операци дIаяхьарца дувзаденнараш гулдар кьаман исторецара дагалоаттам ба. Архива болхлой тахан кьахьегаш ба вай Iадагаш, культура, истори, иштта кхьдо-

ла лоархIаме дола хIамаш доаца де гIерташ. Ма дарра аьлча, боккха, лакха терко лоаттаеш лорабе безаш болх ба из.

Паччахьалкхен архива болхлошта хьалхашка латта декхараш чоалхане да ала йиш я тахан, хIана аьлча хьинаре кьахьега дезарех ба уж. Вай кьаман истори, вайх хIара сага лоархIаме хила деза хIамаш да тахан цар болх дIакхухьараш.

Таханарча вай дена-лах, майралах бизза болча кьонгаша гойтача турпалча гIулакхех дар а кхоанарча тIехьенна аьнна даха дезаш, лораде дезаш да!

БоккхагIар турпала гIулакхаш довзаш ба дешархой

ГIаздананькъан Ахьмад

ГIалгIай кьам мехкадкхарах болча дагалоаттама Мемориале дIахьош да «Вахаре массаза я турпалал гойта моттиг» яха хьажар, цо тIахьех гIалгIай кьаман исторе турпала оагIонаш йовзара. ГIалгIашта хетабаь гойтам - Советски Союзу, Российски Федерацие турпалхошта, шоай гIулакхаш, дика масалаш гойташ дIадихьача наха хетабаь ба. Цига баха хилар Магас-Шахьара дешара Центре багIараш, царна цох урок хилар Даьхенцара безам совбаккхара, доккхагIча ноахалашта карагIдаьннар

лархIара.

«Дешархой боккхача безамца хьежар архива сурташка, каьхаташка, вай турпалхоох дувцаш йолча материалашка; цул тIехьагIа, шоашта хетар аьлар. ДукхагIар белгалдир шоаш доаккхал деш хилар кьамах, халача ханашка турпалал гойтача мехкахой шоаш лерхIам беш хилар. «Вахаре массаза а я турпалал гойта моттиг» яха гойтам хьалхадоккхаш ба

шоай Даьхенцара безам чIоагIа хилча мара турпала гIулакхаш карагIдоалаш цахилар. Тахан из мах бар дахаш да кердача ноахалашка», - аьлар «Сердало» газетага ГIалгIайчен МКЖР.

Турпалча гIулакхаша даим дог ураоттаду. Берашта из гетара лоархIаме да. Ноахалцара бувзам чIоагIлу турпалхой бовзийташ хиларца, исторически дагалоаттам чIоагIбарца, кьона дегаш сомадоах, Даьхе езара мах бовзийташ.

Унахціенон оаглонцара хьал тоалуш да

Султиганькъан Йоакъап

Діадахача шера вай мехка унахціенон оаглонца докка гІо даьраш 971 саг ва. «Сердалога» из хоам бера Мехкадаь зарбан болх лелашкара.

«Унахціенон оаглонцара гІулакхаш эггара керттерча моттиге латт тахан. Из болх боаггІаца боараме тоабегІерташ, хьинаре кьахьегаш ба вай мехка, кердадараш юкьекхувлаш, лорашка шоай говзал лакхьайташ, иштта кхьдараш доаржадеш», - белгалдир вай мехкадас Келаматанькъан Махьмуд-Іаблас.

Геттара хала лоархІаш йола операцеш я цу балха юкье. 96% операцеш ОМС полисага гІолла мах боацаш яьй. Цу юкье я травматологи, ортопеди, дегацара хирург, нейрохирурги, онкологи.

Иштта 31 бера хирургий лакха говзал эшаш дола дарба чакхдаьккхад. Федеральни оаглонцара новкъостал хилар геттара лоархІаме да тахан. 37 хала лоархІаш бола болх чакхдаьккхад ло-

раша.

Дикка толам баьккхарех я республикера клини-

чески дарбанче, республикера фтизиопульмонологи йола моттиг. Белгалде

деза, унахціенон оаглон хьал, мехка дикка кьахьегаш, тоадеш латтилга карарча хана.

Ший ханнахьа маьхий тохийтара тІахьех

Цисканькъан Надия

Берий клинически дарбанчен лоринфекционист Марзбиканькъан Мухьмада Миланас дийцар, берашта пневмони оала лазер пекхашта хилар мел кхераме да. Цо хоадам болаш белгалдир цу лазеро деш дола зе, из мишта гаьнадоалаш да, мишта юхатоха деза маьхий тохарца.

Лора яхачох, ший ханнахьа из хургдоацар дарал дикагІа цьаьккха дац, цо пневмококкови инфекци хьа ца хулийташ, бераш цох лораду. АрГанара кхайкарал дир цо берий даьшка-ноанюшка, бехтокхамеГІа хилар дехаш, шоай берашта маьхий тохара долча дешашца.

Берий хьал меттаоттадарах йолча моттига доакъашхошта, гІо деш ба мехка

Гаьгенаькъан Марина

Барайтта шерга кхачанза долча берий хьал меттаоттадарах йолча моттига доакъашхошта гІо лоаттадеш ба мехка. Цига яха хилар берий бокьонех йола викал Чакенаькъан Зарема.

«Халача хьале кхачача берашта новкъостал деш йола моттиг я из, цунга хьежжа Іаьдала болхлоша боккха тІахьожам лоаттабу цига. Цу моттиге Іеш долча хІара бера

вахарера моттиг, хьал дайзача, малагІаца оаглонца болх дІабахьа беа, сихагІа уж шоай цІенах кхетаргдолаш кхоачашде дезараш малагІаш да ховш хул», - дийцар тха газетага.

«Цу оаглонцарча болхлоша цьхана, боаггІаца боараме дІабахьа безаш лоархІаме болх ба из. Бера гІулакхага хьажар, цун хьал аттачахьа даккхар лакха терко е езарех да. Бераш ма хулла сихагІа шоай цІенах кхетаргдолаш тхоашта могор деш да тхо тахан», - аьлар Чакенаькъан Заремас.

«Берс» яхача царгий дарбанчешка болх Юмабеш хургба ИСИ студенташ

Гаьгенаькъан Марина

«Берс» яхача царгий дарбанчен балхаца дувзаденараш Юмадеш хургба мехкарча царгий института студенташ. Шинна моттига яьча чІоаглонца дІахьош ба тахан из болх.

«Из чІоагІо оттаеца дакьа

лоацаш хилар ПалгІай царгий института ректор Тоачанькъан Лида, Нохчий паччахьалкхен университета царгий дарбан йолча кафедра кулгал деш вола, «Берс» яха царгий дарбанчеш хьайийлла БерсановІгар Руслан.

«Берс» яхар таханарча хано дІадеххача тайпара тоаяь, толашагІа мел бола кхоачам чу-

латташ моттиг я. ИСИ студенташа шоай балхацара говзал шарьегьа, цу чу ха йоаккхаш», - дийцар тха газетага.

«Таханара баргчІоагІам кхоана бизза лораш хинна ураотта безаца студенташта шоай гІулакх ма дарра довзийтара тІехьа боккха аьттув луш ба», - аьлар ректора.

Г О Б Ъ Я В Л Е Н И Е

Утерянный аттестат №00624006252751, выданный гимназией «Марем» г. Магас в 2020 г. на имя Бековой Даны Ибрагимовны, считать недействительным.

сердало

Учредитель: Государственное автономное учреждение «Издательский дом «Сердало»

Главный редактор: Курскиева Х.А.

Адрес редакции и издателя:

Республика Ингушетия, 386101, г. Назрань, Тер. Центральный округ пр. И.Базоркина, 60. Тел.: 8 (8734) 77-11-84 Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована

Управлением Роскомнадзора по Республике Ингушетия. Рег. номер ПИ № ТУ 06-00033 от 16 декабря 2024 г.

E-mail: serdalo@yandex.ru Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены

в компьютерном центре ГАУ «Издательский дом «Сердало».

Время подписания номера

по графику в печать: 18 февраля 2026 г. Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не

совпадать с позицией редакции. При перепечатке

ссылка на газету обязательна. Письма, рукописи, фотографии,

рисунки не рецензируются и не возвращаются. Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве

«Южный регион», с готовых диапозитивов

Адрес: 357600, Ставропольский край, г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.

Заказ № Тираж: 2000 экз.

Мехкашта юкьерча яхье дакъя лаьцар Яндарерча грэпплераша

Гаьгенаькъан Мартина

«Грепплинг» - AGL-3 мехкашта юкьерча турнире котало яккхар Яндарерча спортсменаша. Из хоам «Сердалога» бир цар тренераша.

«Дикка белгалбаьлар «Чемпион» яхача ФОКа спортсменаш. 24 дошо, 12 дото, 20 борза майдилгаш яьхар цар цу яьхашка. Эггара лакхерча лагIа тIа ваьлар Доврбиканаькъан Адам, Эсамарзанаькъан Халид, Султиганаькъан Мухьмад-Хьусен, Кьоастой Билал, Овшанаькъан Ахмад, Доврбиканаькъан Мухьмад, Цьхьорой Адам, Хазанаькъан Ваха, Гоандалой Анзор, Ужачьханаькъан Ризван, Хьоашаланаькъан Тимур, Доврбиканаькъан Мухьмад-Амин, Гоандалой Хас-Ахмад, Шоанахой Хьамзат, Йовлой Абдулахь, Цьхьорой Рамзан, ЧIасанаькъан Мовсар, Йовлой Iаддалоах, Латараькъан Солахь, Коазой Iазим, Товтанаькъан Абу-Бакр, Султиганаькъан Iалихан», - дийцар тхога ФОКе.

Бетсите Латара Бийсаш 133 яхача яхье, котало яккхар вай мехкахоша

Гаьгенаькъан Мартина

Наьсаре дайихьача Бетсите Латара Бийсаш 133 яхье дикка белгалбаьлар вай спортсменаш. Из хоам «Сердалога» бера моттигерча спорта гIулакхех йолча министерствера.

«Лакха толам баккхарех ва цига Белхарой Руслан, Хьулахой Юсуф, Овшанаькъан

Адам, Малсаганаькъан Мухьмад, Кхоартой Билан. Лакхерча лагIа тIа баьлар уж спортсменаш. Пхе раундах латташ яр «Магас» спорта Двореце дайихьа ЦIолой Бабулена, Буторин Максима юкьера яхь. Юкьерча дозалах Бетсите Латара Бийсай чемпиона цIи яккхар вай мехкахочо.

Майтсела бетта 23-ча дийнахьа Москве дахохьоргья уж яхьаш Сарнавски Алек-

сандраца», - дийцар тха газетага. Котало яккхача вай мехкахочунна Мехкадас еннача Toyota Camry машина дIоагIаш дIаделар Паччахьалкхен кулгалхочун хьалхара гIонча волча Йовлой Мухьмада. Спортсмена оагIув хьаллоацаш гойта гIулакх да из.

«Вай спортсменаша дакъя лоацаш мел йолча яхьашка хьож со, геттара раьза волаш. Иштта йола турнираш

вай мехка дIакхьар мехка спорт йоаржяра гIулакха пайда беш хургда. Котбаннараш даькъалабувца ловсона! ЧIоагIа дега тоам беш да ЦIолой Бабули котвалар а. Боккха кьахьегам латт цу дерригнена тIехьа, хIаьта керттердар дIахо а хьинаре кьахьегаш дIавахар да», - дийцар тхога цу оагIонцарча министерствон хьалха латгача Белхарой Руслана.

Хинде хургйолча Дунен чемпионате дакъя лоацаш хургва, вайцигара кулгаш гIертадер

Гаьгенаькъан Мартина

Хинде дIаяхьа лерхIача дунен яхьашка дакъя лоацарга Хьулахой Ислама. Из хоам «Сердалога» бир спорта гIулакхех йолча министерствон зарбан

болх лелабеча Гаппархой Аишас.

«Из толам Исламага кьаьчар, дегIа могошал эшаеннарашта юкье дIахьош хиннача Россе чемпионате дикка белгалваларах. Орёл яхача

шахьар тIа гулвенна хиннача 34 моттигерча 179 спортсмена юкье ше дIавозийтар вай мехкахочо. Аьгта, аьрда кулгаш гIортадаь; 70 кийла дозал дарашта юкье дото ши майдилг яккхар вай мехкахочо. Россе спорта говзанча

боарамга кьаьча, Дунен чемпионате хьожавир из дIахощий низ гойта», - йоах тхога бенача хоам.

Спортсмен кийчвеш хинна тренераш Котанаькъан Хьусени Тиймарзанаькъан ИбрахIими ба.

Россе яхьашка котваьлар гIалгIай спортсмен

Гаьгенаькъан Мартина

21 шу даьннарашта юкье дайихьача Россе ший лоIаме кIалкхетаргах латара яхьашка котало яккхар вай мехкахочо Чаненаькъан Заьлмахас. Из хоам «Сердалога» бера цу оагIонцарча федерацира.

«Мехка ерригача моттигашкара 350 совгIа спортсменвар, коталонга кьаьча гIерташ, шоай низ гойташ хиннараш. Укх бетта 12-ча денгара 15-ча

денга кьаьчача, Буро тIа хилар яхьаш. 61 кийла дозал долчарна юкье котало яккхар «Вольник» яхача клуба доакьашхочо Чаненаькъан Заьлмахас.

Лакхерча лагIа тIа вала гIертача пхе спортсменал котваьлар вай мехкахо. Эггара тIехьа Нохчий мехкарча Индирбаев Iусманаца летар из, толам боаккхаш (7:6),- йоах тхога бенача хоам. Спортсменаца кьаьхьегаш хинна хьехамчаш ба ТIумхой Руслан, Чербажанаькъан Адам.

